

МАТЕРІ

Прости мені. Не згадуй, що було.
Благослови скорботною рукою.
Твої долоні вистудять чоло,
Ледь чутно, мов з журби якої.

“Ой сину-сину... — вимовиш,
смутна, —
Куди ж ти... Боже, ну чого так...
зразу?...”

І довго ще сколошкана луна
Блукатиме побіля перелазу.

...Тягнуся крізь розлуки й самоту
До тебе, мамо, як до неба сонях.
Долаю красномовства німоту,
Ховаючи лице в твоїх долонях.

Павло ГІРНИК

Фото Олеса Дмитренка

Зі святом, мамо!

ЖУРНАЛІСТИКА НА МАНІВЦЯХ?

Петро АНТОНЕНКО

Національна спілка журналістів України своє 50-річчя, яке припало на кінець квітня, відзначила по-діловому, провівши конференцію “Українська журналістика: пошук відповідей на виклики часу”. Принагідно варто сказати добре слово про саму Спілку, яка на чолі з діяльним Ігорем Лубченком чимало робить, щоб відповісти на непрості для наших медіа виклики часу. Досить згадати про юридичний захист колег, нелегкі битви з монополістами, які обсіли нашу пресу, поштовим відомством і поліграфічними підприємствами. Чи підготовлений Спілкою кілька років тому проект закону про роздержавлення преси, до якого невідомо коли дійде черга в парламенті.

Загалом же потуг лише цієї громадської організації вочевидь недостатньо, щоб створити справді національний, демократичний медіапростір. Про це й говорили учасники конференції — журналісти преси, радіо й телебачення з усіх регіонів країни.

А виклики перед медіа справді важливі. Одні з основних — незахищеність національного інформаційного простору, що, безперечно, є прерогативою влади, а також руйнація суспільної моралі. В аморалізації суспільства звично звинувачують засоби масової інформації, хоч тут довго можна дискутувати довкола тез: “Які медіа, таке й суспільство” або “Яке суспільство, такі й медіа”. Як, приміром, слід оцінювати тотальну політизацію (не хочеться вживати терміна “повізація”) преси? Це коли політична сила А закупує в газеті півсторінки й розказує, яка погана політична сила Б. Водночас Б, теж закупивши півпальти, розказує таке саме про А. Коли ж зважити, що у нас є ще сили Є, та Ц, ще Н і Л, КПРС (можете розшифрувати це як Компартія, Партія регіонів, Соцпартія), то наш читач, слухач і глядач, він же виборець просто заморочений усім цим. І виникають запитан-

ня: а як самі медіа, журналісти, як із журналістською етикою, кодексом честі?

Політикум не обминув увагою і саму конференцію. Серед доповідачів — народний депутат України Андрій Шевченко. Відомий журналіст, у попередній каденції — голова, а нині — заступник голови парламентського комітету з питань свободи слова та інформації, пан Андрій нещодавно вніс до Верховної Ради проект закону про суспільне мовлення. Про таке суспільне радіо і телебачення, яке не було б ані державним, ані партійним чи кланово-приватним, у нас дискутують уже не перший рік. Таке мовлення, яким розпоряджаються самі слухачі й глядачі, я бачив у Польщі. Але в нас зазвичай усе вміють якось “потракувати”, тобто спотворити. Тож цей законопроект варто ретельно вивчити й обговорити самим журналістам і широкому загалу, бо деякі його положення дискусійні, приміром, про тотальне роздержавлення залишків державних медіа.

Вигулькнув на конференції й сумнозвісний за публікаціями політик Микола Рудьковський. Наче у відповідь на численні негативні сюжети про нього, пан Микола постав як голова благодійного фонду власного імені. Що ж, благодійність для нашої злиденної преси не завадить, якщо, звісно, за неї не треба буде розплачуватися медіаповіздою, вибачте, політизацією.

Означився на заході й ще один політик, вже з надважкої категорії, якщо говорити про бізнес. Щоправда, не сам, а представництвом: журналістів пошанував найбагатший українець, як його прийнято вважати, депутат-регіонал Ринат Ахметов. Представництво його благодійного фонду “Розвиток України” презентувала розкішний медіальний навчальний проект. Ідеться про так звану конвергентну журналістику. Групи здібних молодих журналістів коштом фонду проходять річну програму з десяти тижневих семінарів, на яких колег вчити-

муть працювати по-суперсучасному — на газети, радіо, телебачення й Інтернет-видання. Що ж, такі класні журналісти нам не завадять. І якщо фонд і політики не “гребтимуть під себе”, готуючи слухняних медіаробів, то таку ініціативу можна тільки вітати.

Словом, поза увагою політиків журналістська братія не залишилася, як і без представництва державних структур, що мають стосунок до медіа. А самі колеги-журналісти бурхливо обговорювали передусім конкретні “виклики”, з якими стикаються щодня. Наприклад, один із колег розповів, як він відмовився писати те, що наказав господар газети, і гордо пішов із редакції. Він, мабуть, вважав цю ситуацію унікальною, хоч мало не кожен присутній у залі щодня постає перед дилемою: терпіти і мовчати чи гордо піти. А куди? З редакції чи навіть із журналістики загалом? Треті-четверті варіанти, окрім блукання поміж двох сосен, проглядалися мало. Наприклад те, як Незалежна медіапрофспілка намагається відстоювати права колег, зокрема й перед власниками приватних медіа, доводячи їм, що не лише журналіст без них, а й вони без нього не зможуть. Або такий шлях як створення справді незалежних ЗМІ, де власниками були б самі журналісти та їхні читачі.

Звичайно, в пошуках відповіді на виклики часу, прогнозах, якою буде наша журналістика років через 10—15, про це теж ішлося. Може, ще мляво, недостатньо. Але життя змусить шукати шляхи до національного медіапростору, справжньої свободи слова. І шукати тут треба спільно — і журналістам, і суспільству.

...Коли ведучий на конференції оголосив, що певні питання будуть детальніше обговорювати “на секційних заняттях, на панелі”, один із колег невесело пожартував: “Та ми, журналісти, давно й так на панелі”. Дотепно, але навіщо так песимістично?

СУРМИ КІНДЕРЕВИЧА. ПЕРЕСТОРОГА

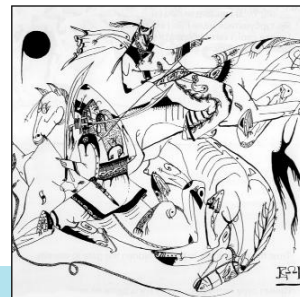
3

УКРАЇНОФОБИ НА ДІАЛОГ НЕ ЗДАТНІ

10

РУСЛАН НАЙДА: ПОДОРОЖ У МИНУЛЕ

15

УКРАЇНСЬКЕ ПОРОЗУМІННЯ МОЖЛИВЕ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Серед міркувань на тему порятунку нації майже немає реальних проектів подолання кризи простим і зрозумілим шляхом — зміцнення віри і консолідації в християнстві. Незалежно від партійних декларацій, у моменти ухвалення рішень політики завжди керуються власними духовними цінностями. Їхнє розуміння перспективи держави мусить узгоджуватися з власними символами віри.

Держава відділена від церкви формально. Більшість громадян — християни, тому логічно більшість народних представників повинна вважати своєю саме християнську систему цінностей. Чому ж нас не покидає відчуття, що Україною насправді править не відокремлена, а відлучена від церкви система влади? Хоч зовні ніби все гаразд: посадовці публічно демонструють належність переважно до християнства. Однак їхні дії свідчать про інше: більшість обраних від народу насправді не поділяє християнських духовних цінностей. Це відразу помітно за їхніми нехристиянськими уявленнями про модель влади. Цього неможливо приховати за політичними деклараціями — держава християнського суспільства інакша.

Християнське духовне начало відтворюється у вській владі, тому й написано, що всяка влада від Бога. Ідеться про неподільність триєдиного символу земної влади — глави держави, сили Закону і сили Справедливості. Між владою і правлінням безбожників існує кардинальна відмінність: для християн влада неподільна в собі, її очолює глава держави.

Кожен християнин відчуває, що з українською владою відбувається щось не те, хтось цілеспрямовано руйнує християнський сенс єдності й персоніфікованості влади. Ми звикли до штучно накинутаго нам уявлення про демократичну владу, яка нібито поділяється “три гілки”, між якими має бути врегульований Конституцією “розподіл повноважень”. “Розподіл повноважень” — це не що інше, як внесена інформаційна модель “руїни від лукавого”. Спочатку виокремлення і формальний поділ єдиної державної влади на складові, потім перетворення їх у наші уяві на окремі державні інститути, які конкурують. А далі ми, мов заворожені, спостерігаємо, як розділена влада сама себе поборює.

Так само приречено спостерігали українці за боротьбою козацької страшини з верховним гетьманом, повторювали ту саму помилку за Центральної Ради, роблять її зараз. Сучасні фарисеї називають такий лад демократичним, про себе вважаючи українців невдахами, приреченими іти “під когось”, під чиюсь “парасольку” сили і безпеки. На думку спадає анекдот про те, як змусити курку втратити природну жвавість і бажання вільно копатись у сміттеві купі. Достатньо вищипати їй пір’я, щоб змерзла, і жалюгідна птаха розпачливо притулиться до чобота хазяїна.

У людському вимірі жертвою насамперед стає людська гідність, духовна воля. Коли влада

переважно християнського суспільства втрачає християнські цінності й не цінує гідності, вона може швидко опинитись у ролі курки біля чужого чобота.

Хто ж ініціював код “руїни”, перший почав говорити про “незалежні гілки влади”? Це політики — спадкоємці комуністичної антихристиянської ідеології. Хто відверто зневажає інститут президентства? Учорагні й перереєстровані комуністи і комсомольці, що опинились у парламенті й на важливих державних посадах. Факт ухвалення парламентом постанови про відзначення ювілею комсомолу зайвий раз підтверджує висновок: більшість політиків у парламенті не керується цінностями християнства. Навіть етнічні українці, які безжально топлять в болоті українця з іншої фракції чи українця-президента, теж не мають християнської віри, бо написано: “Хто брата свого не любить, того віра неправдива”.

Отже, влада-система в особі більшості представників не шанує християнських цінностей, не має поваги чи жалю до народу і тому намагається спокусити народ гріхом зневіри з допомогою підконтрольних ЗМІ. Людей втягують в інспіроване протистояння “гілок влади”, заховають публічне хамське ставлення до інституту президентства, позбавляють надії змінити владу шляхом голосування на виборах. Під впливом такої влади, непомітно для себе, християнська громада України поступово втрачає твердість віри.

Прикро, що у вільній Україні не всі етнічні українці можуть і хочуть вершити колективну молитву українською мовою. Чимало людей впа-

дає у гріх хамства. Нищить християнську душу гріх заздрості.

Недавно по телебаченню показали жахливі й ганебні вчинки на вигляд богомільних галицьких бабусь, які присвоїли чи незаконно вимагали державні гроші нібито як відшкодування втрат від повені. Якби влада відразу встановила чіткий порядок допомоги потерпілим, а не ввела їх у спокусу великими грошима, такого гріхопадіння було б набагато менше.

Не ввести у спокусу, щоб не віддати громадян на поталу диявола, — це головне завдання влади, яка шанує християнські цінності. Бідна і беззахисна людина, яка не має змоги заробити на прожиток, довести своє право у суді, позбавлена можливості змінювати особистостей при владі, поволі деградує, перетворюється на зневірену і непередбачувану. Натовп таких людей може вибухнути силою протесту, а може остаточно втратити віру і нервово вкорочувати собі віку роботою, телевізором і пиятикою, смертельно заздрячи сусідові й маючи видимого ворога — свого ближнього.

Влада над таким народом завжди нагадуватиме кризове метання змерзлої й голодної курки біля ніг першого-ліпшого хазяїна. Якого? А курці не видно, вона змерзла і мусить шукати поживу на землі, щоб скоріше відросло пір’я, а те пір’я хазяїн знов обскубає. І так без кінця... Хтось називає це кризою, хтось руїною, але вихід є, і його бачить кожен справжній християнин. У час деградації політики тільки християнська заповідь “Українці, любіть українців!” може об’єднати державу і націю.

Фото Ксенії Гладішевої

ЗАМОВЧУВАНА ПРАВДА

Володимир ЛИТОВЧАК,
с. Малютянка, Київська обл.

У Верховній Раді України відбулися парламентські слухання з нагоди 23-ої річниці аварії на Чорнобильській АЕС. Серед багатьох промовців не забарився вставити слово “вождь” комуністів із критикою на адресу українського уряду за його бездіяльність у захисті ліквідаторів аварії. Цей політик, на мою думку, не мав на це права, адже завдяки недолугій політиці комуністичного уряду Чорнобильську АЕС побудували неподалік столиці України і через недогляд цього уряду там відбулася аварія.

Тоді про катастрофу інформацію в газетах, на радіо та на телебаченні подавали скупими “дозами”, замовчували її причину.

Однак мені, вчителю фізики, вдалося зафіксувати викид радіації на відстані приблизно 300 км від Чорнобиля, в Рівному.

У той час я працював у Рівненській школі-інтернаті. Згідно з навчальним планом, в 10 класі в квітні проводили лабораторні роботи. Одна з них називалась “Спостереження природного радіаційного фону”. Під природним радіаційним фоном розуміють потік заряджених елементарних частинок від далеких космічних об’єктів. На лабораторній роботі ці частинки фіксували за допомогою приладу — лічильника Гейгера. До аварії лічильник фіксував у середньому 20 частинок за хвилину. 26—28 квітня 1986 року лічильник показав приблизно 60, тобто втричі більше. Я не міг збагнути, чому збільшилися показники приладу. Про аварію на ЧАЕС навіть ніхто не міг подумати.

Радіоактивна хмара досягла територій деяких західноєвропейських країн. Тільки після цього, 3 травня 1986 року, радянський уряд з Москви повідомив про катастрофу.

Потому стало зрозуміло, звідки з’явилися оті додаткові частинки, які фіксував лічильник під час лабораторної роботи. Я поділився спостереженнями з директором школи. Вона сказала: “Мовчи, щоб не від нас пішов розголос”.

Шкодою, що не зберіг учнівського звіту про лабораторну роботу. Він міг би стати експонатом у музеї Чорнобиля.

Ігор САЕНКО,
член “Просвіти”, м. Луганськ

У газеті Луганської обласної ради “Известия Луганщины” (№ 2(70) за березень 2009 року) надруковано повідомлення, текст якого подаємо мовою оригіналу:

“В Луганске установят памятник Екатерине II

В 2009 году в Луганске появится памятник Екатерине II. Об этом сообщил заместитель луганского городского головы Заза Зухбая. По его словам, монумент будет установлен в сквере Дружбы народов в рамках программы по его благоустройству.

Кто станет автором монумента, пока неизвестно, но по словам Зухбая, к этой работе уже привлекли всех скульпторов Луганска. После того как проекты памятника будут готовы, специализация решит, кому отдать предпочтение.

На вопрос журналистов о том, не боятся ли городские власти, что из-за установления такого памятника у них могут возникнуть конфликты с представителями политических партий и общественных организаций национального толка, Зухбая ответил, что на такого рода выступления просто не стоит обращать внимание: “Мы должны

НІ — ФАЛЬШУВАННЮ ІСТОРІЇ! Луганські можновладці далі фальсифікують минувшину рідного міста на догоду імперським прагненням сусідньої держави

чтити свою историю, и не нужно реагировать на эти вещи”.

Українці шанують власну історію. Пам’ятають вони і про неабиякі “заслуги” перед Україною цариці Катерини II. Ось її здобутки: 1764 року скасовано гетьманство, 1765-го скасовано Слобідські козацькі полки, 1775-го знищено Військо Запорозьке Низове, 1782 року скасовано Гетьманські козацькі полки, а 3 травня 1783-го указом Катерини II в Україні було запроваджено кріпацтво.

На теренах Луганщини часто чуємо несамовиті волення про те, що, мовляв, тут усе почалося від “матушки Катерини”. Навіть стародавню тюркську назву річки Айдар (“біла річка”) дехто пов’язує з царицею. Насправді ж назва існувала ще за кілька сторіч до народження Катерини II. А сама вона на Луганщині ніколи не була.

Що вже казати про інші факти місцевої історії, які перебрікують

безсоромно і зухвало. Так, 1995 року луганська місцева влада урочисто святкувала двохсотріччя від часу заснування міста Луганська. Але чому ж двохсотріччя, адже зимівник запорозьких козаків Кам’яний Брід, який дав початок місту Луганську, існував уже понад триста років тому? Він належав до Кальміуської паланки Війська Запорозького Низового. З часом цей зимівник перетворився на село з такою самою назвою. Село Кам’яний Брід було великим і багатолюдним, про що свідчить те, що воно від 1811 року мало власний герб. 14 листопада 1795-го, за рік до смерті, цариця Катерина II видала указ про заснування гарматного заводу біля села Кам’яний Брід, на протилежному березі річки Лугані. Наступного року розпочалося будівництво, яке тривало майже десятиліття. Поступово навколо заводу з’явилася селище, яке називали Луганський Завод. Луганськ як місто з’явився лише

1882 року, коли село Кам’яний Брід і селище Луганський Завод з’єднали. Цей населений пункт став центром Слов’янoserbsького повіту Єкатеринославської губернії.

1783 року Російська імперія загарбала Крим, знищивши Кримське ханство. Наступним мав бути Кавказ. 22 травня 1791-го російські війська на чолі з генералом Текелієм (він громив і Запорозьку Січ 1775-го) приступом здобули фортецю Анапу. Для ведення війни були потрібні гармати та боеприпаси. Везити з Уралу, де їх виготовляли, було довго і дорого. Тому царський уряд вирішив збудувати гарматний завод на півдні імперії, ближче до Кавказу. Загарбницькі наміри щодо Кавказу пригальмувала війна з Наполеоном 1812 року. Та вже 1817-го розпочалася Кавказька війна, яка тривала аж до 1864 року. Отже, за допомогою гармат і куль, що були виготовлені на Луганському гарматному заводі, протягом 47

років російські війська приборкували і нищили народи Кавказу. Цим, мабуть, дехто пишається.

А чого вартий герб Луганська, затверджений Луганською міською радою 1992 року! Це відновлений герб часів Російської імперії, що був “височайше утверджон” імператором Миколою II 22 квітня 1903 року. На ньому в горішньому кутку на блакитному щиті розташована золота літера “Є”, оточена дев’ятьма шестикутними зірками. У часи Російської імперії це був герб губерньського міста Єкатеринослава, що означало належність міста до Єкатеринославської губернії. Зараз же, коли губернії не існує, коли місто Єкатеринослав має назву Дніпропетровськ і зрештою, коли сам Луганськ став обласним центром, за всіма правилами геральдики і здорового глузду, колишнього герба Єкатеринослава на сучасному гербі Луганська не повинно бути. Але символ невігластва є, його друкують скрізь з єдиною метою: втовкти-таки у голови мешканців міста, що Луганськ заснували не запорозькі козаки, а Катерина II.

Тож яку історію шанує Заза Зухбая?! Чи, може, він хоче спорудити у Грузії пам’ятники монгольському ханові Тамерлану, а також бодай одному з турецьких султанів?!

ВИШИВАНКА — ЦЕ СТИЛЬНО

Леся ВОРОНЮК,
студентка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Фото **Оксани ДОБРЖАНСЬКОЇ**

Усі покоління студентів жартували, що на парах і перервах їх навідує найбільш ідейна або велика відкриття. Не знаю, чи став наш задум найімовірнішим, але для нас, студентів факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, перетворився на яскравий символ віри у себе, у своїх однолітків.

Якось на великій перерві ми обговорювали те, що в Україні немає єдиної сформованої національної ідеї, хтось долучався до дискусії, хтось відлучався у буфет. До розмови приєднався Ігор Житарюк. Він у будень прийшов на пари у вишиванці.

Мода носити вишиванки серед чернівецької молоді досить поширена, тому я не дуже здивувалася. Але за мить спала думка, яку вигукнула з такою силою, що її мабуть почув увесь коридор: “Прийдімо якось усі на пари у вишиванках!” Задум підтримало студентство, приєдналися і викладачі. Дату обирали без будь-якої прив’язки до історичних подій.

Звичайний день, який для нас став незабутнім. Зібралася ініціативна група, розклеїли оголошення, розіслали запрошення пресі й дуже хвилювалися, коли проводили цю акцію вперше, — не знали, скільки студентів нас підтримає. Того дня коридори факультету перетворилися на подіуми, якими з гордістю дефілювали хлопці й дівчата у вишиванках. Я ще не бачила, щоб мої однолітки робили щось із таким захватом. Вони розглядали вишиванки, розпитували, у кого звідки, що означає вишивка. Більшість прийшла у сучасних вишиванках — червоне і чорне, проте були й такі, які одягли сорочки, що їм понад століття.

“Вишиванка — це стильно!” Така фраза народилася під час акції. Ми не влаштовували конкурсів чи концертів, бо тривав Великий піст, та і не в цьому полягав основний задум. Найважливіше, що студентство із задоволенням долучилося до Дня української сорочки.

Цього року нас підтримали й інші факультети університету, деякі ВНЗ Чернівців, обласна наукова бібліотека, місцеві депутати. Погода була весняною, тому в місті можна було зустріти чимало людей у вишиванках.

Сподіваємося, наступного року нас підтримає студентство інших міст, адже бути стильними українцями — це круто.

БУДЬ БЕЗСМЕРТНЕ, РІДНЕ ПО ДУХУ

Тетяна МОСІЙЧУК,
відповідальний секретар міськ-об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, м. Хмельницький

У Народному домі Хмельницької “Просвіти” поповнилася новими матеріалами експозиція “Українська родина”. Це фотографії родини Надії Трифоненко (Селезень), викладачки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, спадкоємиці козацького роду.

Її прадід, Хома Петрович Селезень, у 50-х роках XIX століття мешкав на Катеринославщині, був відомим лоцманом — переправляв човном (дубом) людей через Дніпрові пороги, писав ікони.

А на унікальних фотографіях початку XX століття бачимо родину: діда — Кіндрата Хомича Селезень 1880 року народження, вчителя, згодом директора школи на Катеринославщині, який товаришував із Дмитром Яворницьким, був активним просвітянином. 1944 року його заарештували і вислали на Соловки, звідки він не повернувся. Його дружина, Марія Олександрівна Селезень, яка вчителювала на Катеринославщині, після арешту чоловіка залишилася з двома ма-

ленькими дітьми, без роботи. Харчувалися з власного городу. Сушили та продавали або міняли абрикоси, яблука. Вирощували соняшник, квасолі — так вижили. Просила побачення з чоловіком, запитувала, за що його заарештували, а у відповідь чула: “Єслі би і не било за што, то только за одну его внешность хохляцкую”.

Тітка Василина, сестра Кіндрата Хомича Селезень, мешкала на Дніпропетровщині в селі Привольне, була майстриною: вишивала, малювала.

1946 року заарештували 17-річного Володимира Селезень, студента першого курсу Гірничого технікуму, за те, що не відмовився від батька, “ворога народу”. Через рік вислали і його на Соловки. Повернувся Володимир із заслання навесні 1956 року хворим. Жив у Кривому Розі, працював кочегаром, потім машиністом тепловоза. Розповідав про нелюдські знущання над в’язнями: як заковували по шию в землю і не давали навіть води; прив’язували до дошки і скидали з висоти — щоб відбити нирки. Працював у шахтах, а коли на ногу впав камінь — роздроблену кістку вилікував ув’язнений професор.

Згадував, як Ніна Русланова, яка також відбувала свій термін, на прохання заспівати відповідала: “Пташка в неволі не співає”. Помер у Хмельницькому 1989 року.

Донька Надія Кіндратівна Селезень, мати Надії Борисівни, попри все, здобула вищу освіту. До війни навчалася у Київському державному університеті ім. Т. Шевченка на філологічному факультеті за спеціальністю українська мова та література. 1941 року, закінчивши курси німецької мови, пішла на фронт, працювала перекладачем в оперативній групі, дійшла у складі армії до Дрездена.

Після війни продовжила навчання у Львівському університеті, де зустріла свою долю — Бориса Васильовича Трифоненка, студента юридичного факультету. Його мати, Марія Павлівна Коряк, отримавши освіту в пансіоні шляхетних дівчат, працювала гувернанткою у княгині Щербатової в Немирові, а дід садівником. Батько Бориса Васильовича — директор школи, репресований 1937 року, загинув на заслання. Так Надія Кіндратівна, втративши меншого брата Бориса, який помер дитиною, знайшла чоловіка Бориса, з яким прожила щасливе подружжє життя і провела його в останню путь три роки тому.

Подружжя мешкало у Хмельницькому. Борис Васильович працював юристом, а Надія Кіндратівна 38 років викладала у Хмельницькому педагогічному училищі. Сьогодні вона на заслуженому відпочинку.

Підпис на звороті фотографії: **На добрий спо-мин од малюсеньких Наді і Борі ріднесеньким тітці Василині і дядькові Андрієві 1925 рік, вересня 1 дня село Привільне Катеринославської округи.**

ЗБРОЯ ЧИСТА І ДУЖЕ ГОСТРА

Станіслав ЗАХАРУК,
голова Тульчинської районної організації “Просвіти”, відмінник народної освіти України, Вінницька область

Уважно прочитав статтю Олександра Пономаріва “Антиукраїнські вибрики в Севастополі” (“Слово Просвіти”, ч. 12, 2009 р.), у якій ідеться про те, як депутатка Севастопольської міської ради В. Литвинова зібралася повчати батьків учнів шкіл Севастополя. Вирішила “довести”, що знання учнями кількох мов, зокрема й української як державної, може їм зашкодити.

Понад тридцять років пропрацював я на ниві народної освіти, обіймаючи посади вчителя, директора школи, викладача педучилища, інспектора шкіл управління освіти Вінницької облдержадміністрації. Знав багатьох педагогів, але ніколи не зустрічав таких, які стверджували те, що пані Литвинова.

І ми живемо в незалежній Україні, яку визнала переважна більшість країн світу, маємо Конституцію, де в статті 10 записано, що державною мовою в нас є українська. Доводиться нагадувати невідласам, що наша мова багатша і милозвучніша від російської, що це довели вчені-лінгвісти ще 1932 року на Паризькому конкурсі мов. Здавалося б, після цього не повинно бути в Україні громадян, які продовжують витирати ноги об нашу мову.

На мою думку, тут винна не лише влада, яка чомусь не вимагає дотримання законодавства про мови, а й учителі, які мають проводити роз’яснювальну роботу серед населення. Росіянам слід зрозуміти, що якщо всі народи, нині суціль в Україні, почнуть вимагати, щоб їхня мова теж була державною, то Україна уже не буде державою. Іноземці, які навчаються в українських ВНЗ по 5—6 років, встигають опанувати нашу мову, а росіяни, які тут мешкають усе життя, — ні.

Це дуже болюча тема. Адже загрожує зникнення України як держави: бо вмере мова — вмере нація. Стане держава чиєюсь колонією. Зрозуміло чітко — чия мова витісняє українську. Дуже влучно з цього приводу сказала Ліна Костенко: “Нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм віднімає мову”.

Питання про мову потрібно порушувати не лише на сторінках тижневика “Слово Просвіти”, а за допомогою всіх засобів масової інформації. Оскільки росіяни правдами, а більше неправдами, проштовхують свою мову, ми повинні пропагувати свою, українську, бо вона того варта. А що це так, доведеться нагадати тим твердолобим громадянам, які принижують нашу мову і возвеличують куцу російську мову.

МИ НА СВОЇЙ ЗЕМЛІ

Ганна ШЕВЧЕНКО,
м. Черкаси

Шановні редактори, творці преси!

Чому журналісти дуже часто вживають слово “незалежна”? Скажіть, будь ласка, чи це тільки український синдром, чи так себе кличуть латвійці, литовці, вірмени, туркмени й інші народи колишніх республік Союзу?

Триста років греки були під турками, євреї — під Єгиптом, і ніхто не говорив опісля “незалежна”. А ми вже майже двадцять років звільнили себе від Союзу, однак говоримо і пишемо — “незалежна”.

Марія Вілінська — росіянка, прибула в Україну за чоловіком, українцем Опанасом Марковичем. Але не кинулася шукати смачних українських вареників, сала і борщу, як це робить більшість зайд. Вона передусім вивчила українську мову і нею написала свою першу книжку “Народні оповідання”. Пішла ця книжка по світу. Потрапила в руки Івану Сергійовичу Тургенєву — великому російському письменникові. Він високо оцінив твори, а вперше зустрівшись із авторкою, яка тоді вже була відома під псевдонімом Марко Вовчок, попросив: “Маруся, научи мене цьому прекрасному языку”. Це казав Тургенєв, який написав вірш у прозі про “великий й могутний русский язык”. Напевне, наша мова була для Івана Сергійовича ще могутніша і величніша, якщо він так захоплювався нею.

Про те, як високо цінували українське слово наші й окремі російські класики, зокрема, Т. Шевченко, П. Куліш, М. Рильський, П. Тичина, В. Сосюра, І. Тургенєв, В. Солоухін, наші читачі знають, а ось Володимир Маяковського — російського поета, який хоч і співав оди більшовицькій партії та її вождям, віддавав належне Україні й українській мові, напевне, знають менше. А Маяковський побував у багатьох містах України, зокрема у Вінниці. Дійшов висновку, що Україна не така, як про неї говорять і пишуть у Москві: не говорять, а брешуть. Тому написав вірш “Долг Украине”, в якому висловив думку про Україну і російський народ, який завжди принижувє що нещасну країну. За радянських часів вірш не друкували і не вивчали ні в школах, ні у ВНЗ, бо хто тоді поважав вдову-сиротину?

Ось уривок із цього вірша:
*...Знаний груз у русского тощ,
Тем, кто рядом, почета мало.
Знают вот украинский борщ,
А еще — украинское сало.
Из культуры снимали пенки.
Никого не знают кроме двух
Тарасов —
Бульбы и известного
Шевченки.*

*Говорю тебе, москаль,
На Украину зубов не скаль.
Разучите эту мову
На знаменах-лексиконах алых,
Эта мова величава и проста!*

Уже доживаю віку, а ніяк не можу збагнути психологію цього народу. Покидає свою батьківщину, Росію, їде в сусідню Україну, де все життя хвалить те, що покинув, і ганьбить те, куди приїхав. У нас називають це дуже просто: “Плює в криницю, з якої щодня воду п’є”.

Проти таких “патріотів” потрібно використовувати творчість наших і окремих російських класиків. То — зброя гостра, яка ніколи не заіржавіє.

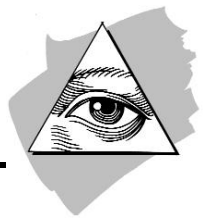
Чому? Чи це означає, що ми й досі не певні в собі?

Ми — автохтони на цій землі, в нас є герб, Конституція, армія і влада. То чому ми самі себе топчемо? Ніби ми й нині Малоросія. Нас обскубли, обібрали, а ми добровільно підставляємо плечі й говоримо: бийте! Чому у Франції той не француз, хто не має французької освіти і погано володіє французькою мовою?

Приїхав у Німеччину — вивчай німецьку. Навіть як привілеї існують безплатні курси з вивчення мови.

Чому ми такі безпорадні, що навіть у Верховній Раді дозволяємо говорити російською?

Ми повинні захищати себе вдома, а не дозволяти сидіти нам на голову Кудрявцевим (“СП”, ч. 14 за 9—15 квітня).

Іван ЛИСИЙ

Нещодавно у нашій столиці відбувся “Громадський діалог: Москва — Київ” за участю знаних російських інтелектуалів демократичної орієнтації. Підсумки розмови підводять до висновків. По-перше, коло публічних інтелектуалів в Україні дуже вузьке. І тим небагатьом ніяк не вдається формувати й опиряювати національну ідентичність на ґрунті критики спільнотного історичного досвіду (такою була головна тема розмови). Одні роблять ставку на “територіальний патріотизм”. Інші лякають страшними наслідками посилення правого радикалізму. Треті застерігають від етнічних акцентів у справі української самоідентифікації. Четверті турбуються перспективами “української російськомовної культури”. І всім разом бракує масштабного стратегічного бачення проблеми. Натомість демонструють млявість думки й розмитість позиції. Російські співрозмовники наших інтелектуалів мали вигляд зацікавлених, активніших, критичніших і навіть глибших.

По-друге, визначальною у справі самопізнання спільноти та її самоототожнення є культура. Водночас вона — царина становлення діалогічних взаємин між українцями й росіянами. Поки що цей діалог епізодичний і напівприватний, не піднімається до рівня громадянського суспільства.

Ця обставина увиразнюється в царині міжлітературних контактів. З одного боку, спостерігаємо тут чимало втішних моментів. Російські письменники разом із представниками європейських літератур долучаються до імпрез, що проходять під час книжкових ярмарків в Україні. В українських перекладах виходять твори російських літераторів, особливо поетів, які беруть участь у поетичних фестивалях в Україні, зокрема у фестивалі “Київський лавр”, та в турнірах поетів на кшталт “Великого слему” “Львів — Москва” 2007 року.

З цими та подібними акціями наш читач ознайомлений. А ось про репрезентацію сучасної української літератури в Росії, принаймні про значущі події останніх років, варто розповісти детальніше.

Українських літераторів, здебільшого молодших, перекладають і видають у Москві й Санкт-Петербурзі. Це не лише журнальні публікації, а й антологічні й авторські книжкові видання. Наприклад, книжка М. Матіос “Нація” у московському видавництві “Братонек” (2007 р.); до неї увійшли “Солодка Даруся” і фрагменти “Нації”. Чи не найбільше перекладають і видають С. Жадана; за останні роки опубліковано в Росії його “Історія культури XX сторіччя”, “Депеш Мод”, “Anarchy in the UKR” та інші книжки. Перекладачка Анна Бражкіна характеризує Жадана як “зірку нової української літератури, її Бодлера, Дада, Че Гевару, Тарантіно, Кустуріцу, Буковські та Козлова” (“Русский Журнал” від 7 червня 2008 р.).

Ще щедріше українська поезія — меншою мірою — проза представлені в журнальних публікаціях, навіть якщо гортати тільки провідні російські літературно-мистецькі часописи. “Новый мир” друкує переклади оповідань С. Жадана “Власник кращого клубу для геїв” (2007, № 10) і “Паспорт моряка” (2009, № 2), а також Т. Малярчук “Я і моя священна корова” (2008, № 12). “Дружба народов” подає Жаданове оповідання “Порно” (2007, № 12), три оповідання Є. Кононенко (2008, № 3), вірші Л. Талалая (2008, № 4), добірку поезій Л. Костенко, Н. Білоцерківцев, Ю. Андруховича, а також вірші Л. Первомайського до сторіччя поета (2008, № 7). Журнал “Октябрь” опублікував із заголовком “Украинские колдуны”

Фото Ксенії Гладішевої

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ПІД АКОМПАНеМЕНТ УКРАЇНОФОБІВ

добірку поезій Б. І. Антонича, О. Лишеги, С. Жадана в перекладах А. Пустовгарова. Московський журнал “Знамя” у вересні 2008 року випустив майже українське число, приурочене до участі України в XXI Московській міжнародній книжковій виставці.

Зазначимо також появу в “товстих” російських журналах рецензій і відгуків на видані в Росії переклади українських авторів та їхні твори, що вийшли в Україні. Наприклад, “Дружба народов” (2008, № 5) друкує розвідку Катерини Дайс із порівняльним аналізом творчості Ю. Андруховича і петербуржця Майка Науменка. У респектабельному ліберальному журналі “Новое литературное обозрение” (2008, № 90) читаємо рецензію Г. Крук на книжку Я. Грицака, присвячену молодому Франкові. Професор Російського гуманітарного університету, літературознавець і критик Дмитро Бак в останньому числі “Нового мира” за 2008 рік дуже прихильно відгукується про вже згадану перекладну книжку М. Матіос.

Нерідко своєрідні російські акценти у загальному прихильних відгуках на книжки українських авторів дуже симптоматичні. У відгуку Урицького на “Депеш мод” Жадана рецензент, наче змагаючись із видавництвом у намаганні наблизити книжку до читача, наголошує: у прозі Жадана нема нічого специфічно українського, це проза великого денаціоналізованого (читай — зросійщеного) міста.

“Товсті” російські журнали віднедавна ініціюють “круглі столи” і пропонують добірки матеріалів, присвячених культурному життю сучасної України й українському літературному процесові. Розповідь про це варто розпочати зі згадки про спеціальний випуск “В українських координатах” аналітичного журналу “Отчетственные записки” (2007, № 1). Особливе місце у ньому посіли матеріали “круглого столу” з неоднозначною назвою “Як нам бути з Росією?”

Українців тут репрезентували соціолог Є. Головаха, філософ М. Попович, письменник і публіцист М. Рябчук, науковець і перекладач М. Стріха, культурний і громадський діяч Л. Танюк, журналіст А. Мокроусов. У числі вміщено статті українських істориків Н. Яко-

венко і Ю. Шаповала, релігієзнавця В. Єленського, політолога В. Кулика, в яких йшлося про сучасну Україну й українсько-російські відносини. Українські інтереси представляв статтю про Голодомор професор А. Граціозі (Італія). Росіяни у журналі представлені скромно. Це відомі в Україні автори Б. Дубін і Л. Гудков та редактор Н. Соколов. Їхні позиції можна кваліфікувати як толерантні.

Цікаву добірку матеріалів “Європейський діалог: українська та російська словесність” пропонує читачам “Новое литературное обозрение” (2007, № 3). На противагу неприязно-ворожим настановам більшості російських ЗМІ щодо України і всього українського, про які говорить автор цього матеріалу, для ліберальних кіл Росії, на його думку, український досвід підтверджує можливість демократичного розвитку на постсоціалістичному просторі. Для редактора української і російської літератури — два “рівноправні поля”, що формувався в європейських контекстах. Але українська література у нього неоднорідна, навіть “федеративна”, бо включає “дві великі літератури” — українськомовну й російськомовну. Щоправда, більшість російських учасників міжкультурних діалогів не визнає “великості” російськомовного письменства в Україні. Вони відмовляються приєднувати це письменство до власне російського сучасного літературного процесу, як і надавати йому самодостатнього значення.

Тож робимо висновок, що в Україні маємо справу не з двома українськими літературами, а з єдиною українською літературою і явищами російського письменства, які статусно не визначаються. Автори першої в обговорюваній добірці статті про харківський літературний феномен Р. Мельників та Ю. Цаплін констатують: твори російськомовних харківських письменників “не сприймаються як елементи літератури російської”. Але й до української літератури вони їх не схильні зараховувати. Ідея двох українських літератур, що її активно просуває також А. Курков, спрямована на позбавлення української літератури її національно-культурної ідентичності, а “українському” надає лише територіальну семантику.

Р. Мельників і Ю. Цаплін формують

певну закономірність: з кожним посиленням імперії Харків стає дедалі менш українським. А будь-яке послаблення імперського тиску обертається черговим ренесансом української культури в Харкові.

Критик А. Дмитрієв аналізує розвиток історичної свідомості у творчості С. Жадана. Він — разом із проектом О. Забужко — виокремлює Жаданів проект осмислення української культури як європейської.

Наприкінці добірки — переклади віршів О. Романенка (Суми), О. Коцарева (Харків), В. Богуненка (Донбас). Перекладач Д. Кузьмін у передньому слові стверджує, що молоді українські поети значно більше ніж російські, інтегровані до загальноєвропейського літературного і культурного процесу, а в їхній поезії набагато більше громадянського звучання. Завершує Д. Кузьмін прийомом для нас констатацією: “У нас по сусідству розвивається й росте здорова й повноцінна національна поетична школа”.

У діалозі, оприлюдненому в журналі “Знамя” (2008, № 9), головною претензією українських літераторів до російських колег було те, що росіяни не читають українців. На це нарікали С. Жадан, який вдався до узагальнень (“у Росії українських авторів ніколи не читали”), О. Забужко (присоромила росіяни, які приїжджають в Україну на літературні тусовки і не відчувають жодної незручності від того, що не читають нікого зі своїх українських візаві); чи не найбільше загострив проблему Є. Пашковський, ставлячи питання рубя: “Хто з російських колег “принизився” до читання українською?”

Російські учасники розмови спростовували ці закиди. Вони говорили про небувале піднесення сучасної української літератури, передусім поезії, її намагання вписатись у європейський контекст (поет М. Амелін). Називали поетів молодшої генерації — від Махна до Кияновської. Колишній львів’янин, прозаїк і критик І. Клевх спостеріг відносний успіх “Польових досліджень українського сексу” О. Забужко в Росії, а ось О. Лишегу вважає зіставним хіба що із Бродським у сучасній російській літературі. Д. Бак навіть стверджував, що українська література нині в Росії “в

моді”, а особистісні контакти літераторів пожвавилися. Звертаючись до визначальних прикмет української культури, цей науковець наголошував на її бароковості та європеїзмі, що “віками вrostав у слов’янське смислове підґрунтя”.

Отже, читають (чи принаймні знають) у Росії сучасних українських літераторів. Ба більше — багатьох із них оцінюють дуже високо. Трохи гірше з українською класикою: М. Амелін взявся переглядати український літературний канон, ставлячи Франка вище за Шевченка, прирівняного за давньою російською шкалою до Кольцова з Нікітіним...

І ще одна деталь: якщо росіянин Амелін заявив, що йому соромно за сумнозвісний вірш Бродського “На незалежність України”, то киянин І. Кручик (його стаття опублікована в тому самому числі журналу) в аналізі вірша Бродського розставляє виправдані акценти, наголошуючи ліризм поезії й чесність автора...

На жаль, відтворені тут моменти партнерського міжкультурного діалогу — лише маленький острівець у морі зверхності, злови й відвертої ворожості щодо українства загалом і до української культури зокрема. Мова навіть не про російські офіційні і безліч “жовтих” видань. Погортаємо бібліографічний розділ респектабельного суспільно-наукового журналу “Свободная мысль” (у попередньому житті — “Коммунист”), у редакційній раді якого не лише російські науковці з високими регаліями, а й західні гуманітарні знаменитості.

Голова Російського історичного товариства професор П. Александров-Деркаченко за підтримки доцента О. Аурова докоряє сучасним українським історикам за їхнє природне намагання відтворити власну, українську історію своєї країни. Особливо обурює рецензент те, що таку версію історії України викладено в російськомовних шкільних підручниках. Мовляв, як можна вважати українську історію рідною для російськомовних школярів України! І чому такі учні не звільняються від “обов’язкового залучення до державницької свідомості?”

А ось як той самий тандем учених рецензентів, відгукуючись на видану 2008 року в Москві книжку “Симон Петлюра. Главного атамана в плену несбывшихся надежд”, ставить усе з ніг на голову. Вони стверджують, що людина, яка долучилася до націоналістичного міфу з його “звірячою суттю”, стає позбавленим родової пам’яті манкуртом. Тут стільки ж правди, як і в характеристиці видатного політичного діяча С. Петлюри як “містечкового українського фюрера”.

П. Юр’єв рецензує книжку “славновісного” Ю. Лужкова та І. Тітова “Курильський синдром”, критикує антияпонське налаштування її авторів і тут же зніч’є переноситься до України, наполягаючи на тому, що не лише Севастополь — російське місто, а й Одеса, Миколаїв, Херсон, Харків і ще багато інших міст — російські. Словом, територіальні проблеми з Японією належить розв’язувати цивілізовано, а з Україною церемонитися не варто. З нею слід, мовляв, “по-братськи”, тобто по-лужковськи.

Так намагається вибудовувати відносини з українцями тепер абсолютна більшість російських публічних мовців, зокрема й інтелектуалів, увінчаних науковими ступенями і званнями. Але є в Росії й справжні інтелігенти, як учасники недавнього київського “Громадського діалогу” на чолі з Ю. Афанасьєвим, як співрозмовники за описаними тут журнальними “круглими столами”, зрештою, як понад 60 москвичів-перекладачів з української. Тому є надія на плідність діалогу.

Українська історія знає багато прикладів жертвового служіння рідному народові; український народ народив чимало яскравих особистостей, які стали його совістю, взірцями патріотизму і духовної величчя для наступних поколінь. Серед таких світочів нації Іван Огієнко (митрополит Іларіон) — письменник, історик, духовний діяч, борець за українську незалежність.

1995 року було засновано Всеукраїнську премію імені Івана Огієнка. За цей час її лауреатами стали сто відомих письменників, художників, діячів науки і культури, просвітян, державних і громадських діячів. Серед них світлої пам’яті Анатолій Погрібний, Євген Гуцало, Михайло Клименко, Орест Корсовецький, Юрко Гудзь, Віталій Розстальний, Петро Федотюк, Леонід Кореневич, Володимир П’янов... Ми пишаємося тим, що званням цієї премії увінчана багатогранна діяльність Святейшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета, останнього Президента УНР в екзилі Миколи Плав’юка, громадського і духовного діяча зі США Ярослава Шепелявця та інших відомих особистостей.

І знову на Житомирщині відбулося Огієнківське свято — вшанування лауреатів 2009 року.

Члени комітету з присудження премії, лауреати, представники громадськості поклали квіти до пам’ятного знака на садибі І. Огієнка у Брусиліві, зустрілися з колективом місцевої гімназії. А в актовому залі Житомирського державного університету ім. І. Франка відбулися урочистості. Дипломи і нагрудні знаки лауреатам вручали голова Огієнківського комітету, лауреат Шевченківської премії, відомий художник Андрій Чебикін, один із перших Огієнківських лауреатів професор Микола Тимошик, завідувач обласного відділу культури письменник Василь Врублевський та інші добродії.

За традицією, нові лауреати виголосили свої огієнківські лекції. Ось деякі думки з них.

Борис ОСТАПЕНКО, письменник, Попільня Житомирської обл.:

Хіба не актуально звучить Огієнкове: “За довгі віки свого існування народ український натерпівся муки, набрався горя та лиха, і проте, перегорівши, як криця, як золото в огні, і вийшов із мук та неволі, вийшов міцним та дужим, талановитим та тямущим...”

Ми сьогодні ідемо дорогою, омріяною у важких муках Іваном Огієнком, Іваном Світличним, Василем Стусом і багатьма іншими сподвижниками, ідемо важко, нестерпно важко. Але віряться, що зоря, запалена такими духовними світочами, як Іван Огієнко, виведе нас із духовного бездоріжжя.

ЦІЛЮЩІ ОГІЄНКОВІ ДЖЕРЕЛА

Лауреати Огієнківської премії 2009 року

Олександр ЗАВАЛЬНЮК, професор, ректор Кам’янець-Подільського державного університету ім. І. Огієнка:

Свої перші знання про нього отримав далекого 1971-го. Ми, тодішні студенти, із “надійних джерел” дізналися і пошепки передавали одне одному небезпечну правду: нашому вищому навчальному закладу виповнюється не 50 (за офіційною версією), а 53 роки, адже ще 1918-го, за гетьманської влади, у Кам’янці-Подільському було відкрито український університет із Огієнком на чолі.

У святкових заходах до 85-річчя університету чи не найсвітлішою подією стало відкриття на фасаді корпусу українського університету, який функціонував у 1918—1921 роках, меморіального скульптурного знака на честь Івана Огієнка. Відтоді цей символ щоденно зустрічає і проводить 10-тисячний колектив закладу, який славно трудиться на ниві національної вищої освіти і послідовно виконує Огієнкові заповіді.

За повної підтримки міської ради, Міністерства освіти і науки України, Президента України у серпні 2008 року сталося найочікуваніше — уряд прийняв ухвалу про прис-

воєння Кам’янець-Подільському університету імені Івана Огієнка. Відтоді наші вдячні серця б’ються у спокійному ритмі й акумулюють енергію для нових важливих українських справ.

Петро САУХ, професор, ректор Житомирського державного університету імені Івана Франка:

Глибинний за змістом і сильний за пізнавальним та виховним зарядом духовний спадок Огієнка-Іларіона особливо потрібен сучасній Україні, “де вікові наші рани” ще не загоїлися, а “бій за українську державність” ще триває. Попри те, що ми перестали бути тими, ким були, на жаль, так і не стали тими, ким маємо бути.

Історія органічно пов’язана з пам’яттю, яка долає невпинний час, долає забуття. У цьому непересічному культурно значущість пам’яті. Безпам’ятство — це невдячність перед минулим і безвідповідальність перед майбутнім. Щоб не помилитися в майбутньому, ми повинні пам’ятати про свої помилки в минулому. Пам’ять, помножена на моральну оцінку, породжує совість як внутрішню самокритику. Якщо немає пам’яті, то немає й совісті.

Доглибниною інтенцією всього

життя і творчої діяльності Івана Огієнка були саме ці принципи: до минулого — вдячність, до сьогодення — активна дія, до майбутнього — відповідальність, які й стали моїм життєвим імперативом.

Василь ФЕЦЕНКО, заслужений художник України, скульптор, м. Житомир:

“Блаженні переслідувані за правду” — ця біблійна цитата підштовхнула мене до праці над образами наших земляків: Івана Огієнка та Івана Фещенка-Чопівського. Нехай мій скромний внесок буде ще одним кроком до утвердження їхньої громадянської позиції для відновлення української державності, віри і культури.

Дмитро СТЕПОВИК, доктор богословських наук, доктор мистецтвознавства, м. Київ:

На еміграції у професора Івана Огієнка було багато клопоту, проблем зі здоров’ям, але він ще до прийняття єпископського, а згодом і митрополичого сану вирішив здійснити істинно подвижницьку працю — наново перекласти Біблію українською мовою. Певна річ, Огієнко уже знав переклад Пантелеймона Куліша другої половини XIX ст., доопрацьований Іваном Пулюєм та Іваном Нечумом-Левиць-

ким. Як учений з двома докторськими ступенями, Огієнко вважав своїм обов’язком узяти активну участь у формуванні чистої української нормативної літературної мови і введення її в богословську, біблійну, історико-церковну літературу та в усне літургічне мовлення в Україні й діаспорі.

Досконало вивчивши оригінальні мови Біблії (арамійську, давньогрецьку, а також латинську й новогрецьку), він невтомно працює. Майже дев’ять років перекладав Новий Заповіт, актуальніший для українських християн. 1939 року Новий Заповіт було повністю перекладено. І хоч ми сьогодні маємо вже п’ять повних перекладів Біблії українською мовою (після Огієнка Біблію перекладали нашою чудовою співучою мовою священник Іван Хоменко, архимандрит Рафаїл Туркоян і зовсім недавно — Його Святість Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет), Огієнків переклад високим стилем, красою кожного речення й мовного звороту, навіть чудовими словами, які вживаються на нашій Житомирщині й, зокрема, на Брусилівщині, — золотий пам’ятник не лише українського, а й світового бібліознавства.

Василь СТАШУК, письменник, директор Брусилівського історико-краєзнавчого музею ім. І. Огієнка:

Усе свідоме життя Іван Огієнко добував вічні джерела у людських душах, на українських толоках, витоптаних сатанинського орду. У Брусиліві й досі є криниці, які викопав і своїми руками вимурував Іван Огієнко.

Довго і трудно йшов І. Огієнко у рідний Брусилів зі своєю стражденою правдою, адже зверхники веліли: “Не пущать!” Нині у нас діє осередок Всеукраїнського товариства ім. І. Огієнка, на базі історико-краєзнавчого музею створюють музей І. Огієнка. І як було б добре, щоб нарешті у Брусиліві встановили пам’ятник цьому великому вченому, поетові, духовному діячеві. Хіба він на це не заслуговує?! У майстерні скульптора Василя Фещенка вже не перший рік стоїть скульптура великого Богослова. Вона чекає на людей доброї волі. Невже немає серед нас таких?

Тетяна ЯКОВЕНКО, поетеса, науковець, м. Вінниця:

Укліноно дякуючи за визнання моєї праці — шести збірок переспівів Святого Письма, хочу наголосити на потребі популяризації праць Івана Огієнка, його саможертвового життя і духовного подвигу. Молодь має більше знати про цю земну людину і водночас великого Сина Божого, просвітлюватись душею завдяки його мудрості й духовній величчю.

Підготувала
Ніна ГНАТЮК
Фото автора

КНИЖКА, ЩО ПЕРЕЖИЛА СВІЙ ЧАС

Олександр БАКУМЕНКО

Тяжкий вплив цієї книжки на росіянина. Голова схиляється на груди й руки опускаються; і тяжко від того, що відчуваєш страшну правду, і досадно, що чужий доторкнувся до болючого місця...

О. Герцен

У видавництві “Ярославів Вал” за підтримки видавництва “Український письменник” побачила світ українською мовою книжка відомого французького письменника XIX століття Астольфа де Кюстіна “Правда про Росію”. Свого часу її було заборонено в Росії, як, зрештою, авторів царська Росія оголосила війну.

Книжка Кюстіна й нині дратує російських псевдопатріотів, які вважають, що француз завдав їхньому народові національної образи. А те, що твір маркиза де Кюстіна усім пафосом спрямований проти культу деспотизму в Російській імперії, що ця книжка — пристрасний заклик пустити в російський простір повітря свободи, опоненти Кюстіна до уваги не беруть. Вони бачать у творі лише те, що хочуть.

Як це часто бувало за різних часів, будь-який критичний голос із Європи трактують як ще одне свідчення перманентної війни, яку буцімто веде проти Росії підступний Захід. Книжка Кюстіна у російському перекладі виходила у радянські часи з назвою “Миколаївська Росія”.

Українське видання праці французького письменника XIX століття — своєрідне експозе

Кюстінової “Росії у 1839 році”. У ній викладено найпромовистіші епізоди й найважливіші ідейні моменти книжки, перебрані коментарями упорядника й автора передмови Дмитра Донцова.

Як відомо, кожен текст неодмінно несе дух доби свого літературного народження. Тут виразно відчутна похмура атмосфера років “холодної війни”. Саме нею зумовлені й відповідна риторика, й політичні інвективи. Кюстін дав творцям цієї книжки дуже серйозні аргументи. Саме такого характеру мотиви зазвучали згодом у збірці історико-політичної публіцистики Євгена Гуцала “Ментальність орди”, в якій сучасний український письменник розглядав взаємини українців і росіян у контексті протистояння двох типів цивілізації.

Без будь-якого перебільшення можна стверджувати: той, хто зна-

йомий із лектурою характеру Кюстінової “Росії у 1839 році”, значно глибше розуміє причини й закономірності чеченської чи грузинської агресії Росії або такий “тріумф” національної демократії, як, скажімо, розстріл Білого Дому в Москві...

Свою книжку Кюстін завершив зверненням до французів: “Якщо ваші діти надумують нарікати на Францію, прошу вас, скористайтеся моїм рецептом, скажіть їм: “Ідьте в Росію!” Така подорож корисна для будь-якого європейця. Кожен, хто близько познайомиться з царською Росією, буде радий жити в якій завгодно країні. Завжди корисно знати, що існує на світі держава, в якій щастя немислиме, бо за самою своєю природою людина не може бути щасливою без свободи”.

Книжка Астольфа де Кюстіна “Правда про Росію” пережила свій час. Й і тепер належить значно більша роль, ніж просто історико-літературного документа.

Олена ШУЛЬГА

Дитина чекає від книжки дива, яке розкриє незвідані світи, збагатить не лише знаннями, а й враженнями, запам'ятається

Син хана вирішив оженитися і вирушив шукати собі наречену. Багато міст і сіл обійшов, у багатьох оселях побував. На своєму шляху він натрапив на невеличкий будинок, біля якого поралася дівчина, збираючи хмиз. Хан-заде увійшов на подвір'я і зупинився перед дівчиною. Помітивши незваного гостя, юнка здивовано промовила:

— Нехай Аллах захистить цей безвухий дім!

— Хан-заде (хан-заде — буквально ханів син) здивувався, зачувши слова дівчини. Хіба можуть бути вуха в будинку? Він лише запитав, чи вдома батьки дівчини, на що та йому відповіла:

— Батько пішов у поле землю перевертати, мати пішла з однієї роботи дві. Та і я не сиджу склавши руки — готую страву, в якій п'ятеро опадають на дно, а п'ятеро зверху плавають.

Нічогосінько не зрозумів хан-заде і, попрощавшись з дівчиною, пішов собі далі. Йшов він, йшов і зустрів на березі озера старого чоловіка, який орав своє поле. Старий зупинив коня, залишив плуг, підійшов до подорожнього, привітався і запитав, що привело юнака в їхнє село. Хан-заде сказав старому, що шукає собі наречену, розповів про сільську дівчину, про її дивну мову. Старий усміхнувся, похитав головою:

— Ой, синку, зміст мовленого дівчиною дуже простий! Вона вирішила тебе випробувати, наскільки ти кмітливий. А ти вуха розвісив... Зміст її слів простий: дім без вух — це дім без собаки. Був би в дворі собака, ти б не зміг увійти тихцем. Землю перевертати — це значить орати її. Глянь, який слід за моїм плугом. Залишилась перевернута скиба. Про матір вона сказала так тому, що в них повинна отелитися корова, і мати пішла в хлів приймати в неї телятко. Була одна корова — стало дві. Ну а що до страви, то дівчина варила квасолевий суп. А з квасолі, як відомо, половина під час варіння осідає на дно, а друга половина спливає наверх. Ось тобі вся хитрість...

Хан-заде вирішив припинити пошуки нареченої й повернувся до свого палацу. І чим більше він думав про дівчину, тим більше вона подобалася йому. Одного разу він покликав до себе найрозумнішого візира і запитав:

— Що сталося з шістьма? — Візир дуже здивувався. Йому навіть здалося, що хан-заде не зовсім при своєму розумі після тривалої мандрівки:

— Хто ці шестеро? Як їх звати?

— Але ж ви вважаєтесь найрозумнішим візиром у ханстві! — усміхнувся хан-заде. — Найрозумнішим і найкмітливішим. Якщо ви не можете здогадатися, хто ці шестеро, поїдьте в невеличке село на самісінькому краю нашого ханства, там у маленькій хатинці жи-

КАЗКОВИЙ ДИВОСВІТ

Казки — невичерпна криниця народної мудрості й краси. Це мистецькі шедеври, які віками творив і вигранював народ на своїх історичних шляхах. Вони навчають творити добро, жити у злагоді із собою й довколишнім світом, боротися проти зла, прагнути удосконалити себе. Жанр казки, зосібна ж казки народної, житиме вічно, бо завжди будуть його вдячні читачі — діти.

надовго. Тому ті, хто створює книжки для дітей, повинні бути неперевершеними митцями. Важливо змалку прищепити гарний смак, охоту до читання. Книжка для маленького читача має бути особлива.

Саме така особлива книжка “Кримськотатарські народні казки та легенди”, яку упорядкував кримськотатарський письменник і перекладач Нузет Умеров. Переклав українською мовою Данило Кононенко, художнє оформлення Жаннети Присяжної. Вийшла книжка на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою “Українська книга” у спеціалізованому видавництві літератури мовами національних меншин України “Етнос”.

Тексти подано кримськотатарською й українською мовами. До видання увійшли казки різноманітної тематики: про природу,

фантастичні, побутові, повчальні історії та притчі. Вони знайомлять із давньою самобутньою культурою цього народу, збагачують знаннями про його побут, спосіб життя, традиції. Персонажі носять характерні кримськотатарські імена. Щоб полегшити сприйняття українськомовному читачеві, упорядники подають переклад деяких слів, наприклад: “Хан-заде” — буквально ханів син”. Книжка дає змогу порівнювати тексти кримськотатарською й українською мовою, тож читачі зможуть удосконалити знання обох мов.

Книжка сприятиме глибокому зацікавленню загалу історією й культурою давнього народу. Вона не просто цікава для читання, а й прислужиться у виховному й навчальному процесі, бо казка — джерело досвіду народу, здобутого багатьма поколіннями, краси думки і влучності слова.

тому й сил малувати. Кепсько мені стало...

Подивувався візир розуму старого орача. Спитав у нього:

— Скажи мені, чоловіче, а чи не проїжджав тут нещодавно молодий хан-заде?

— Проїжджав. Він із дочкою моєю Тесліє один раз порозмовляв, і йому цього вистачило. Довелось мені навчати молодого хана-заде розуму...

Повернувся візир у палац, а хан-заде й запитав його, чи дізнався він, як звати найрозумнішу дівчину в селі.

— Дізнався, — відповів візир. — Звати її Тесліє.

— А хто батько її?

— Батько її — той старий орач, котрий навчав вас розуму, — відповідає візир.

Почервонів хан-заде, ухопився за руків'я кинджала та вчасно втримався й, отямившись, сказав:

— Візьми необхідні подарунки і завтра ж їдь у село до старого. Скажи йому, що я хочу оженитися на його дочці, хочу ошасливити її, зробити її господинею, окрасою нашого палацу.

Наступного дня візир поїхав сватати дочку старого орача. Минув день, другий... На третій день дістався він села, заїхав у двір, поклав біля ніг здивованого старого багаті подарунки і сказав:

— Хан-заде вирішив ошасливити тебе і твою сім'ю. Він хоче, щоб ти став його тестем...

Старий здивовано похитав головою, задумався. І ось що відповів візиру:

— Запитаємо в дочки. Як вона вирішить, так і буде.

Покликав старий дочку. Вийшла дівчина з хати, поклонилася батькові, поклонилася гостеві. Візир, вражений її красою і поставою, сказав:

— Нещодавно у вас в гостях побував молодий хан-заде. Відтоді він втратив розум і спокій... Він шле вам багаті подарунки і хоче ошасливити вас...

Дівчина поклонилася батькові й мовила:

— Батьку, від повного до порожнього я не піду. Від порожнього до повного полечу птахою! — сказала і пішла в хату.

Спонтелечений візир запитав у старого:

— Що сказала твоя дочка? Вона погодилась вийти заміж за ханського сина?

Старий почав пояснювати візиру:

— Вона сказала, що від повного до порожнього не піде. Не піде до того, в кого повно багатства, а розуму не вистачає. Коли б він був бідний та розумний, сама б до нього птахою полетіла...

Нічого не відповів візир старому. Спочив на коня і помчав геть. Йому дуже хотілося швидше побачити вираз обличчя молодого хана-заде після того, як перекаже йому слова найрозумнішої, найвродливішої дівчини в селі.

КОЛОБОК

Колись дуже давно жили в степу чоловік і жінка. Їхні сини випасали отари овець, корів, верблюдів. Невістки доїли тварин, а з молока виготовляли кумис, бринзу, масло та інші продукти. Чоловік вичинював шкури і шив з них теплі кожухи, шапки, чоботи і черевики. Дружина з онуками збирала в степу кізяки і ліпила з них пласкі “коржі”, сушила їх на сонці, а потім складала на купи-піраміди.

Останню піраміду жінка складала неподалік від оселі. На самісіньку вершину клала не плаский, а круглий кізяк, обвалюючи його в залишках овечої вовни. І називався він не просто кізяк, а колобок. Кол — це рука, а бок — гній. Колобок — круглий кізяк, виліплений із гною.

Взимку, коли наставали холоди, худобу заганяли в кошари, а люди відсиджувалися в оселях, біля вогнища, в якому повільним синім полум'ям довго-довго горів кізяк, наповнюючи житло теплом і затишком.

Для опалювання кізяк починали брати з найвіддаленіших куп і лише навесні розбирали останню, що стояла поруч з житлом. Наостанок спаливали колобок — і починалася справжня весна!

Так трапилося, що того року на початку весни подули тривалі холодні поривчасті вітри. Ось і здуло з вершини пірамідки колобок. І покотився він за вітром по степу. Котився колобок, котився, а назустріч йому йде голодний Ведмідь. Зійшов Ведмідь з гір і в пошуках якого-небудь харчу побрів степом. Зупинив Ведмідь колобка, подумав, що це круглий сир по землі котиться. Зупинив та й каже:

— Як добре, що ми з тобою зустрілися. Я вже стільки днів блукаю голодний. А що, коли я тебе з'їм?..

Колобок відповідає:

— Що ти, Ведмедю, я ж неїстівний... Це зверху я вкритий овечою вовною, а всередині я звичайнісінький кізяк. Якщо ти мене з'їси, отруїшся і залишаться твої діти без батька...

Обнюхав Ведмідь колобка — не пахне від нього сиром. Отже, правду каже. Підштовхнув його лапою — і покотився колобок далі.

Котиться колобок та й котиться, а назустріч йому голодна Вовчиця. Зупинила його та й запитав:

— Куди ти так поспішаєш?

— Туди, куди вітер підганяє, — відповідає колобок.

А Вовчиця й каже:

— Я вже котрий день голодна блукаю, а ти просто так, без діла степом котишся. Давай-но я тебе з'їм...

Колобок їй відповідає:

— Що ти надумала, Вовчице! Я ж неїстівний! Це зверху я покритий овечою вовною, а всередині не м'ясо, а кізяк. Я — кізяк! З'їси мене, отруїшся і залишаться твої діти без матері...

Обнюхала Вовчиця колобка — не пахне від нього м'ясом. Підштовхнула лапою — і той покотився далі.

Котиться колобок, котиться, а назустріч йому Лис. Зупинив він колобка, оглянув зусбіч та й каже:

— Я тут вже котрий день голодний блукаю, а це в'ялене м'ясо степом котиться. Зараз я підкріплюся!

А колобок йому відповідає:

— Не їж мене! Неїстівний я! Я — звичайнісінький кізяк!

— Нічого мені байки розповідати, — каже Лис, — невже я схожий на того, хто не може відрізнути м'ясо від кізяка!

Сказав — і з'їв. З'їв, слину проковтнув і дивується: “Дивне якесь м'ясо... Сухе, несмачне...”

Побіг Лис далі. Дорогою йому стало погано: почало нудити, нутро вивертає... Водички б попиту, та жодного струмка довкола. Упав Лис, лежить, ледве дише. А в цей час над степом кружляв Орел. Помітив він з висоти Лиса, упав на нього каменем, підхопив і поніс до себе в гніздо, на вечерю молодим орлятам. Ось так не стало Лиса.

Мабуть, даремно в степу подекують: “Не все, що котиться, — живе. Не все, що пахне, — їстівне”.

РОЗУМНА ДІВЧИНА

— До чого ж ти, виявляється, безголовий! Такої дурниці не зрозумів. Тут нещодавно приїжджав один, такий самий дурний, як і ти...

Візир зрозумів, що старий каже про хана-заде. Зрозумів і зрадів: “Ну, стривай, хан-заде! Я покажу тобі, як знущатися зі старого візира”.

— Поясни мені, чоловіче, зміст мовлених тобою слів, і я за кожне з них дам тобі по п'ять золотих!

Старий узяв із рук візира гаманець із золотом, додавши:

— Звичайно, розум, куплений за золото, це ще не розум, але замислитися змусить. Шестеро, про яких ти запитав, — це шість місяців. Шість місяців я працював, а плодів моєї праці на дванадцять місяців не вистачило. Старий я став: мої сиві скроні покрив піт, очі туман почав застилати. Мій млин — поріділи зуби — з твердою їжею не справляється,

Вадим ПЕРЕГУДА,
краєзнавець, м. Київ

Останні трипільці мешкали на території України приблизно 5 тисяч років тому. Тим часом, згідно з Біблією, світ існує понад сім з половиною тисяч років. Період Прабатьків і поселення Аврама у Ханаані припадає на 1850 р. до Р. Х. (Бут. 12 — 50). Саме в цей час споруджували Вавилонську вежу і відбулося велике змішання мов усіх народів.

Перша вавилонська (аморитська) династія належить до XVIII—XVII століть до Р. Х. Можливо, досвід трипільців у будівництві житла з глини було використано і під час спорудження Вавилонської вежі: “І промовили один до одного: зробимо цегли і обпечем її вогнем. І стала цегла у них замість камення, а земляна смола замість вапна...” (Бут. 11. 3.)

Трипільці вміли будувати і за тисячоліття набули неабиякого досвіду. Розміри їхніх будівель — від малих — 4 на 6 метрів, 4 на 9 метрів до величезних — 10 на 15, 9 на 21 та 7 на 33 метри (М. Ю. Відейко. Трипільська цивілізація). Кількість жител у великих поселеннях перевищувала кілька сотень. Мабуть, під час будівництва використовували обпалення підлоги у житлах, тож вона ставала міцнішою та якіснішою. Залишалося півкроку до винаходу звичайної цегли з обпаленої глини, яку використовували під час спорудження Вавилонської вежі. Але це сталося лише тисячу років потому, після занепаду величезних протоміст на Уманщині, деякі з них за площею перевищували Вавилон удвічі.

І ЗАКРУТИЛОСЯ КОЛЕСО...

Приблизно 5—6 тисяч років тому в межиріччя Південного Бугу та Дністра було відоме колесо. Валерій Войнович в енциклопедичному виданні “Українська міфологія” пише: “Колесо — предмет, наділений символікою круга і кругового руху, а також захисними і демонічними властивостями. У Купальську ніч ритуальний вогонь добували тертям дерева об старе колесо. Сонячна і місячна символіка колеса виявляється у фольклорних текстах, віруваннях, народному орнаменті. Поширений пісенний образ Сонця — колеса: “Колесом, колесом сонечко вгору йде”. На Поліссі співають про Сонце як колесо, що “вище тину стояло, багато дива бачило”.

Хворого на “курячу сліпоту” змушували дивитися на старе колесо з надією, що колесо в подібні Сонця великує його, так само, як і весь світ. Запалене навесні колесо було символом відродження Сонця після зимової

КОЛИСКА ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Щоб зрозуміти давність Трипільської цивілізації, треба уявити, що події, які описує Гомер в “Одіссеї”, відбувалися понад дві тисячі років після занепаду величезних поселень — протоміст або, як їх називають, “Трипільських Вавилонів”, у самому центрі сучасної України: на берегах Дніпра, Бугу, Дністра, Росі тощо. Останні трипільці жили на землях України в ті далекі часи, коли будувалися найбільші піраміди Єгипту, а “могутній змій Великого Шумеру” цар Гільгамеш звершив свої величні подвиги, увічнінені в епічних поемах. Занепад економіки, протоміст і зникнення Трипільської цивілізації, згідно із сучасними методами датування, належить до 3400 — 3200 — 2750 років до Р. Х.

смерті”. У цьому контексті цікаво згадати, що старовинна та народна назва рослини дивосил — око Ладове — виникла саме з порівняння жовтого суцвіття з сонячним диском. У народній традиції колісниця була символом божества. Вважали, що Сонце їздить на колісниці, запряженій трійкою коней. Перун виїжджає на небо у громовій колісниці, запряженій крилатими кіньми, що дихають вогнем.

Вважали, що винайдення колеса на території сучасної України відбулося значно пізніше і пов’язане з використанням гончарного круга. Наприклад, Наталія Крутенко у книжці “Розповіді про кераміку” зазначає: “...гончарний круг — один з перших механічних приладів, які винайшла людина. Ідею використання обертового моменту вперше реалізовано саме в гончарному крузі. Колесо як модифікація гончарного круга з’явилося значно пізніше”.

Знахідки зооморфних статуеток (можливо, дитячих іграшок) Трипільської культури на коліщатках порушують питання про можливість існування і відкриття колеса ще 6 тис. років тому на території сучасної Центральної України. Один з таких найцікавіших артефактів Трипільської культури — зооморфна статуетка на коліщатках нині зберігається у приватній колекції предметів старовини родин Платонових і Тарут. Її датують приблизно 3600 — 3300 роками до Р. Х. В індійській міфології, а саме у Бхагават Гіті, згадано бойові колісниця богів і людей. Арджуна править такою колісницею, але на той час Трипільська цивілізація вже давно припинила існування.

Схожі вироби на коліщатках реконструювали на підставі результатів розкопок посе-

лень Трипільської культури у басейні Південного Бугу С. Гусев та І. Заєць. Попри це, серед археологів і науковців світу досі триває дискусія: чи справді було відоме колесо предкам українців, творцям Трипільської цивілізації?

Колесо змінило людство. Цей винахід можна порівняти хіба що з відкриттям вогню або конструюванням першого у світі лука, що спричинило революцію у суспільстві. Дивлячись на сучасне авто, згадайте, що, можливо, колесо було винайдено в Україні.

ПРОТОМІСТА

Відкриття, зроблене 30 років тому, за значущістю, можливо, дорівнюється до розкопок Трої або до знайдення поховання Тутанхамона. У результаті дешифрування аерофотознімків на території Черкащини знайдено залишки чи не найбільших протоміст у світі.

Першими дослідниками гігантських поселень мідного віку стали військовий топограф К. Шишкін та невтомний дослідник старовини Уманського краю В. Стефанович. Площа деяких поселень вражала: Майда-нецьке — 270 га, Тальянки — 450 га, Небелівка — 300 га. Після аналізу аерофотознімків було відкрито понад 100 поселень-гігантів.

Щоб зрозуміти світове значення знахідки, треба усвідомити, що це були найбільші на той час поселення у світі. Можливо, саме тоді була золота доба, домінування праукраїнської культури і духовності у всьому світі. Це було чисте джерело, з якого народилося безліч культур індоєвропейської родини. За розмірами деякі поселення трипільців набагато перевищують найвідоміші культурні центри і міста стародавнього світу. Вавилон у часи найвищого розквіту займав територію 202,5 га. За 1500 років до Вавилону і початку розвитку таких центрів Шумеру, як Ерідуд, Лагаш, Урук і Ур на історичній Уманщині розквітали поселення, які за площею удвічі перевищували Вавилонське. Геродот називав землі на північ від Чорного моря Гіперборею, виводячи з цієї місцевості походження найвідоміших грецьких богів. Археологічні джерела підтверджують існування на цих територіях певного центру зародження цивілізації. “Міста сонця” або “Трипільські Вавилони”, які так романтично називає дослідник трипільських поселень В. Мицик, вже близько 5 тисяч років тому мали квартальну забудову і розташовувалися колом. Більшість будинків — двоповерхові.

Влітку 2006 р. мені довелося побувати неподалік містечка Тального. “Трипільський Вавилон”, який знайшли археологи на берегах мальовничої річки Тальянки, більш ніж удвічі перевищував біблійний, до того ж, на тисячоліття старший. Старовинне українське село Тальянки частково розташовується на прадавньому трипільському поселенні, археологічні артефакти селяни знаходять на городах. Але це мальовниче селище зараз занепадає — 70 хат порожні. Молоді в селі дедалі менше: від’їжджають до Тального, Умані чи Києва на навчання, а ось повертаються на рідну землю лише одиниці. “Трипільський Вавилон” — це свята земля “слов’янського Єрусалима”, саме тут зароджувалася українська культура і духовність. Цю землю не можна продавати або здавати в оренду, її треба зберегти для нащадків як пам’ять про Трипільську цивілізацію. Треба пам’ятати, що там, де зникає культура і пам’ять про предків, зникає нація.

ПОПЕРЕДНИКИ ГРИВНІ

Схожий на трипільський міні-посуд ще сто років тому продавали на українських ярмарках: купуючи потрібну річ, ви отримували на додачу маленькі мисочки або горнятка з побажання “на добробут” та “щоб завжди у вашому господарстві все було і все водилось”. Такі самі мініатюрні глечики, горнятка, мисочки з білої глини, що має лікувальні властивості, знаходили на великому трипільському поселенні поблизу села Томашівки Уманського району на Черкащині.

Археологи часто знаходили еніолітичні сервізи міні-посуду, загадкові “глиняні жетони”, яким понад 5 тисяч років, і на інших поселеннях далеких предків сучасних українців. Народні традиції зберігаються тисячоліттями, тож обрядовість дарування покупцеві міні-посуду дійшла з трипільських глибин. Загадкові “глиняні жетони”, схожі на кульки, пісфери, пірамідки, порівнюють зі знахідками шумерської цивілізації. Мені доводилося знаходити глиняні кульки однакової форми на невеликому поселенні трипільської культури поблизу селища Кочержинців на Уманщині. Використовували їх для лічби, або, як припускають деякі вчені, для навчання арифметики. Можливо, завдяки глиняним кулькам наші далекі предки ще 50 століть тому мали уявлення про алгебраїчні ряди.

Перші гроші могли існувати у вигляді глиняних кульок або мініатюрних горняток і глечиків ще задовго до появи традиційної української грошової одиниці — гривні. До речі, за формою перші новгородські, київські, чернігівські гривні нагадують трипільські. Перші глиняні гроші у вигляді мініатюрних глечиків і горняток слугували для ритуалу побажання покупцеві добробуту. Для чесного хлібороба і трударя Трипільської цивілізації то були не просто слова...

Сподіваємось, Національний банк України випустить ювілейну монету “Перші гроші українців”, на якій буде зображено мініатюрні глечики, мисочки, горнятка та загадкові “глиняні жетони” Трипільської цивілізації.

Євген БУКЕТ
Фото автора

Ідея реконструкції житла трипільців не нова. У цій царині вже давно працюють громадські об’єднання, зокрема благодійний фонд “Трипілля”, товариство “Коло-Ра” тощо. Але поки що всі комплекси трипільського житла — лише творчі експерименти. “Молода Просвіта” разом з Вадимом Перегудом пропонує, залучивши науковців, провести перший суто науковий експеримент реконструкції будинку Трипільської цивілізації. Якщо мети буде досягнуто, в музеї просто неба з’явиться перший зразок житла трипільців, виконаний із дотриманням усіх вимог: археологічних, архітектурних, екологічних. Про все це йдеться під час щотижневих семінарів у межах проекту “Трипільська хата” в бібліотеці Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Завдання “Молодої Просвіти” — сформувати групу з 10—20 осіб, готових до фізичної праці протягом двох тижнів і умов проживання в наметовому таборі. Вся задіяна в роботі молодь, окрім етапу будівництва, ознайомиться з роботою відомих “брендів” трипільської тематики. Так, у лютому вже стартували щотижневі семінари, мета яких — ознайомлення майбутніх виконавців проекту з ідеологічною, науковою й архітектурною складовими. У травні планують відвідати музей у с. Трипілля, “Хату Савки” в Нових Петрівцях, творчу майстерню Людмили Смоля-

ТРИПІЛЬСЬКА ХАТА

Цього року еніолог і краєзнавець Вадим Перегуда спільно з молодіжною громадською організацією “Молода Просвіта” Київське обласне товариство має намір побудувати справжню трипільську хату.

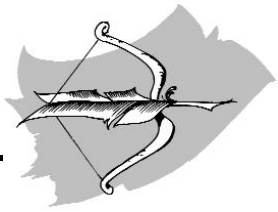
Проект планують реалізувати влітку в музеї в Пирогові або в одному із сіл Київщини під науковим керівництвом Інституту археології НАН України.

Група енергійної національно свідомої молоді візьме участь у схожому дійстві, яке має назву “Толока в Криму”. Будівництво архайчного житла на Кримському півострові стане репетицією перед завершальним етапом проекту “Трипільська хата”.

Нині автор проекту Вадим Перегуда має завдання знайти і привезти на місце спорудження будівельні матеріали (деревину і глину), а також забезпечити харчування учасників таборування. В умовах економічних негараздів саме від цього залежить вибір місця будівництва. Проте Вадим сповнений оптимізму, адже трипільську хату захочуть побачити численні туристи у будь-якому куточку Київщини.

На щотижневому семінарі з трипільської тематики виступає Вадим Перегуда

Олег ДИКАНЬ,
інженер, журналіст

Прес-конференцію відкрив професор **Михайло Курик:**

Проблемою Чорнобиля як фізик займаюся з 1986 року, а 1992-го, очоливши Український інститут екології людини, досліджую вплив наслідків ядерної катастрофи на здоров'я людей, а особливо дітей. За 23 роки жоден уряд палець об палець не вдарив для очищення Зони. Віднедавна формується думка, що проблеми Чорнобиля зовсім не існує. Мені доводилось перевіряти оригінальну методику дезактивації території Зони, запропоновану японцями. З ними була зустріч у НАНУ, ішлося до виділення території для випробування. На перешкоді стали керівники радіаційної зони з досить дивною логікою: “За зону нам платять. А як стане чисто, то за що будемо жити, адже працювати ніде...” І це тільки верхівка проблеми, хоч і типова своєю байдужістю.

Головне повідомлення зробив **Анатолій Кіндєревич:**

Радіоактивні матеріали, що лишилися в четвертому енергоблоці після вибуху, розподілилися на його поверххах в такому порядку: на четвертому поверсі — 100 тонн, на третьому — 25, на другому — 10 і на першому — 3 тони. У розплавленій масі відбувся перерозподіл хімічних елементів за їх питомою вагою: якщо середня питома вага складала 2,3 г/см³, то плутонію — 24 г/см³. У результаті в розплаві нижче за всіх опинилися плутоній-239 і уран-235, а на четвертому поверсі найбільше цезію-137 і стронцію-90. Радіоактивність на поверххах становить: четвертий поверх — 1400 р/год, третій — 600 р/год, другий — 200 р/год і перший — 40 р/год.

Застигла лава спочатку була щільною, як скло, так що шматочки від неї доводилось відстрілювати з автомата. Минув час, і моноліт почав тріскатися, потім перетворюватися на щєбін, згодом, здригнувшись, перетворився на дрібнодисперсний пил, аж до субмікронного розміру. Це було несподіванкою для фізиків, адже в природі з урановою рудою нічого такого не відбувається. А сталося так тому, що в локальному середовищі утворилася зона з невраїнованими атомними спінами, в якій фізичні процеси розвиваються інтенсивніше, ніж у природі, а поділ уранових ядер відбувається у 1500 разів швидше. Таке агресивне середовище і спричинило перетворення моноліту на дрібнодисперсний пил, над яким літає субмікронний пил з розміром часток до 10⁻⁸ м. Далі, й це принципово: субмікронний пил в замкненому просторі поводить, як рідина, де важчі гарячі частинки (плутоній-239, 241, уран-235) осідають. Вище розташовуються легші частинки, далі — ще легші і т. ін. Саме тут і прихована небезпека.

На першому, другому та третьому поверххах Саркофага можуть утворитися локальні скупчення ядерних подільних матеріалів, накопичення їх до критичної маси. Але самозапалювальна ланцюгова реакція може виникнути при 60 % і вище збагачення урану чи плутонію. Може статися вибух, який спричинить вибух усіх подільних елементів плутонію-239 (його в Саркофазі близько тонни) й урану-235 (близько двох тонн), що дорівнюватиме вибуху 110 критичних мас, тобто 110 Хіросімам. Утвориться вогненна світлова сфера діаметром понад 1 км, у зоні якої опиняться реактори першого, другого, третього нерозряджених реакторів ЧАЕС, а також сховище відпрацьованих ядерних матеріалів (ХОЯТ-1) з чотирма тоннами плутонію та басейн-відстійник — 1 тонна плутонію. Разом це може розвинути вибух 5—15 мегатонн. Ударна хвиля знищить усю цивілізацію в радіусі 200 км, а накопичений на ЧАЕС радіоактивний матеріал розкидає по всій планеті. Якщо,

не дай Боже, таке станеться, то Київ і Україна перестануть існувати.

Зауважимо, що 1986 року стався тепловий вибух з еквівалентною потужністю 50—60 тонн тринітротолуолу. А скільком людям він вкотив життя і скільки лиха наробив!

Тоді радіоактивна хмара двічі обігнула Землю, опадаючи життєзгубним пилом, і лише на третьому витку розсіялася. Треба усвідомити, що існуючий Саркофаг — не кладовище відходів, а ДІЮЧА МАШИНА, яка продукує субмікронний пил ядерних подільних матеріалів. Якщо взяти 0,5 кг такого пилу і розчинити у 0,5 відра води, то створиться мінімальна критична маса і станеться вибух, еквівалентний 1000 тоннам тринітротолуолу. Страшно про це навіть писати, але прецедент був у Радянському Сою-

резонансноотреагуєт и многократно усилит силу взрыва”.

До речі, самозапалювальна ланцюгова реакція (СЛР) вже неодноразово виникала, та її гасили в умовах четвертого поверху об'єкта “Укриття” за допомогою азотно-кислого гадолінію. Це повторюється час від часу. Рятуює те, що персонал має справу з СЛР, які розвиваються мляво: потужність реакції подвоюється протягом 40 хвилин. Це відбувається тому, що на четвертому поверсі мало ядерно-подільних матеріалів. Коли ж СЛР виникне на нижніх поверххах Саркофага, то процес поділу ядер ітиме за значно коротший час (секунди, мілісекунди, мікросекунди), люди не встигнуть зреагувати, а процес вийде з-під контролю.

Є й інші сценарії розвитку подій

лише прискорить процес концентрації плутонію. Конфаймент не передбачає засобів щодо вилучення ядерно-подільних матеріалів із завалів Саркофага. Більш того, ставлячи основний акцент на побудову конфаймента, аж до 2060 року віддаються строки ліквідації завалів Саркофага. А хто подумав, які процеси в ньому стануться за 50 років? Що робити всім нам в умовах, що склалися?

Ось що радить спеціаліст, який володіє ситуацією, — Анатолій Кіндєревич:

“Група науковців, працюючи в галузі теоретичної фізики, під моїм керівництвом розробила теорію поля і видрукувала її у восьми книгах, що вийшли протягом 2000—2008 років. На основі нової теорії, виходячи з нового розуміння явищ,

ти з НАНУ) А. Сапунков та інші. Всього 12 підписів та шість печаток”.

25 жовтня 2005 року стався факт визнання важливого відкриття в науці.

Коли влітку 2001 року в КПІ, моїй альма матер, я вперше почув про можливість зміни періоду напіврозпаду ізотопів, то був вражений. Адже з кількасеместрового інститутського курсу фізики засвоїв, що такі величини належать до неперушних констант. І раптом...

Випадково зустрівшись із А. Кіндєревичем через вісім років, я поцікавився його успіхами щодо впливу на радіоактивність. Почувши про результати, зрозумів, що розмовляю з автором нового погляду на фізичні процеси у Всесвіті, з ряду тих, які радикально можуть змінити обличчя цивілізації. Відомо ж, що немає нічого практичнішого за теорію.

Господи, дай розуму нашим державцям скористатися несподіваним шансом!

Математик Анатолій Кіндєревич став придивлятися до класичної фізики, бо помітив там чимало суперечностей. Критичний розум шукав виходу. Недаремно ж існує думка, що справжній учений — це завжди дисидент. Ось цікавий епізод з розповіді дружини Анатолія Володимировича Людмили: коли 1998 року після успішного захисту кандидатської дисертації у Міжнародній академії інформатизації в Москві 50 академіків стали допитуватися, хто науковий керівник молодого вченого, він не відповів нічого, адже науковим керівником був він сам. Словом, одностудців ще не було...

Тож на основі Акта 25 жовтня 2005 року в червні 2008-го в Державному департаменті інтелектуальної власності (патент № 83129) запатентовано винахід “Спосіб прискореної дезактивації радіоактивних матеріалів і пристрій для його здійснення”. Згодом — ще один патент на дезактивацію тритію. Ще раніше, 2004 року, патент США такого самого змісту. Нині в Україні та в Російській Федерації на стадії затвердження перебуває ще десять патентів. Словом, науковий фундамент напрацьовано. Створено цілий арсенал технічних засобів для здійснення прискореної дезактивації. Вони є: й експериментального масштабу, і бойові, придатні для застосування в Зоні. Зараз як ніколи потрібна увага Української держави до винаходів науковця та його одностудців. І це в інтересах власного виживання.

Подумайте над його словами: конфаймент принципово нічого не розв'язує, він лише захищає об'єкт “Укриття” від атмосферних опадів, а коштуватиме 800 млн доларів. Ми пропонуємо спеціальними пілосами вибрати радіоактивний пил із горішніх поверххів у контейнери і за 400 годин їх дезактивувати до фонового рівня. Так ми нейтралізуємо усі 50 тонн дуже небезпечного пилу, але почнемо роботу на об'єкті “Укриття” з долішніх поверххів, вибравши звідти найнебезпечніший у вибуховому сенсі плутоній та уран. Рівень радіоактивності там невисокий — близько 200 р/годину, а тому можна застосувати робототехніку. У місцях, де радіація перевищує 400 р/годину і робототехніка й електроніка відмовляє, застосуємо дистанційне гасіння радіоактивних матеріалів. За три роки дезактиваційних робіт Саркофаг стане безпечним, власне, він перестане існувати. Вартість таких робіт — орієнтовно 300 млн доларів.

Під час вибору місця для Чорнобильської АЕС не було враховано пересторогу сейсмологів щодо тектонічного розлому саме в районі нинішньої ЧАЕС. Через те навіть землетрус із магнітудою 2 бали посилюється до 10 балів, у той час як інженерні споруди розраховано лише на 6 балів. Отже, помилку доведеться виправляти і вслід за Саркофагом ліквідувати перший, другий і третій блоки ЧАЕС з їхнім ядерним вмістом, а також ХОЯТ-1.

ПЕРЕСТОРОГА

Анатолій Кіндєревич

зі 1957 року в Киштині, відомому спеціалістам як Челябінськ-40. Тоді стався ядерний вибух у радіоактивних відходах. Лишилося вже мало свідків того лиха, а пам'ять людська коротка. До того ж, тоталітарна система жодних дебатів на цю тему не допускала. Отже, від суспільства його приховали, що позбавило можливості аналізу причин Киштинського вибуху.

Коли 2001 року за наполяганням народного депутата України світлої пам'яті академіка А. Павловського, Анатолій Кіндєревич виступив із півторагодинною доповіддю перед працівниками об'єкта “Укриття”, він наголосив на нагальній потребі аналізу пилу всередині об'єкта. Ці проби дослідили в Санкт-Петербурзькому інституті ім. Хлопіна, де й було встановлено наявність в аерозолях ядерно-подільних частинок. Ось витяг із документа Санкт-Петербурзького інституту фундаментальних досліджень “Справка о процессах, происходящих в зоне реактора 4-го энергетического блока Чернобыльской АЭС” за 10 серпня 2007 року: “Когда в центре подошвы “слоновой ноги” или лучше и образней — в центре основания “груши” концентрация плутония-239 достигнет критической величины, произойдет взрыв. А вся масса ячеистого урана с плутонием-239

Після публікації в газеті “Слово Просвіти” (ч. 15 2009 р.) статті Юрія Ілленка “Сурми Кіндєревича” та програми на “Радіо “Культура” 28 квітня відбулася прес-конференція “Чорнобильська АЕС. Стан об'єкта “Укриття”: загрози і перспективи” за участю члена-кореспондента Міжнародної академії інформатизації, кандидата інформаційних наук Анатолія Кіндєревича, доктора фізико-математичних наук, директора Українського інституту екології людини, професора Михайла Курика, адвоката Миколи Кушніренка, кандидата технічних наук, генерального директора ТОВ “Спінор Інтернешнл” Анатолія Павленка.

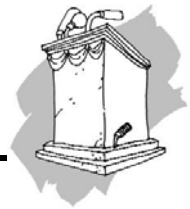
— не настільки апокаліптичні, але не менш болісні. Наприклад, порушення конструкції Саркофага внаслідок різних причин: старіння, обвалу, землетрусу та ін. Ці варіанти так само згубні для людини, і, напевно, їх можна порівняти з Чорнобилем-1986, збільшеним у кілька разів, тобто радіоактивний пил поширяться значно більшою територією, ніж 23 роки тому. Розрахунки показують: якщо обвалиться тільки покрівля, то на висоту 330 метрів повітряним потоком буде виштовхнуто близько 10 тонн радіоактивного пилу загальною активністю 10¹⁶ Бк. Якщо ж завалиться весь об'єкт “Укриття”, то на висоту 500 метрів підніметься сорокаторонна хмара радіоактивного пилу активністю 10¹⁷ Бк.

За розрахунками, весь вміст Саркофага перетвориться на дрібнодисперсний субмікронний пил 2010 року. А це означає, що можуть початися тяжкі ядерні інциденти.

Конфаймент — це залізобетонна конструкція у вигляді арки, яка має дно і фундамент, завтовшки 4 метри і заглибки 14 метрів нижче рівня землі. Побудова конфаймента розв'язує лише одне питання: захист об'єкта “Укриття” від атмосферних опадів. Утворення субмікронного пилу, виникнення СЛР, створення критичної маси, а також обвалення конструкції Саркофага він не відверне. Навпаки, будівництво, двигіння та дрижання землі

було розроблено пристрої, що дали змогу здійснити прискорену дезактивацію радіоактивних ізотопів.

В усьому світі існує переконання, що на період напіврозпаду радіоактивних речовин і на їхню активність не можна вплинути жодним чином — ні хімічним, ні фізичним. У наших установах ми створили Козиревський потік, подіяли ними на ізотопи, чим викликали збільшення ядер атомів, тобто посилили активацію процесів. У результаті такого втручання період напіврозпаду цезію-137, який складає 30 років, скорочено до 98 годин. Ми провели сотні експериментів, перш ніж самі переконалися, що цілеспрямовано володіємо процесами прискореної дезактивації. Пізніше було створено авторитетну міжнародну комісію спеціалістів, яка перевірила та підтвердила Актом від 25 жовтня 2005 року можливість впливу на активність радіоактивних речовин. В експерименті брали участь: знаменитий винахідник, академік Російської академії наук Б. Болотов, доктор фізико-математичних наук, начальник відділу РНЦ “Курчатовський інститут” Інституту загальної ядерної фізики В. Мартем'янов, доктор фізико-математичних наук, старший науковий співробітник РНЦ “Курчатовський інститут” Інституту загальної ядерної фізики В. Цинюев, начальник конструкторського бюро Інституту автоматизованих систем Української академії наук (не плута-

НЕПРИХОВАНЕ РУСИНСТВО

Євген БУКЕТ

“Русини ми чи українці?” — запитував Августин Волошин в однойменній статті, надрукованій 1937 року в ужгородській газеті “Свобода”. “Безперечно, що ми русини!.. Назви “русин” ми не зрікаємося й не покидаємо її. Нею називалися наші славні князі в Києві й у Галичині й на Підкарпатті, нею називалися наші великі предки, нею називаємося і ми. Ця назва нам була і є дорога і свята”, — писав Волошин.

Білі хорвати населяли території сучасних Чехії, Словаччини та Південної Польщі у VI—X століттях, межуючи з поляками на півночі, “франками” та сербами (пращурами сучасних лужицьких сербів) на заході і “турками” (мадярами) на півдні. У VII столітті частина хорватів переселилась із Чехії й Словаччини на Адріатику, поклавши початок південнослов’янській державі Хорватія. Русинська історіографія вважає русинів нащадками білих хорватів, які населяли Східні Карпати. Офіційна ж наука довела пряму або опосередковану спадкоємність білих хорватів і русинів не може.

Остання згадка про білих хорватів датується Х століттям. Що сталося з ними потім — невідомо. Саме дослідження цього питання призвело до появи в XIX столітті карпато-русинської ідеологічної течії, яка наприкінці XX століття породила широковідоме в наш час так зване політичне русинство.

Тим, кого цікавить ця тема, стане в пригоді брошура Володимира Піпаша “Феномен регіонального сепаратизму в Закарпатті”, що побачила світ цього року в Мукачевому. Також можна набрати слово “русини” в будь-

якій пошуковій системі Інтернету і довідатися, наприклад, що у віртуальному просторі існує держава Подкарпатська Русь, діяльність якої зводиться до декларування проросійських заяв, які активно піарять російські ЗМІ. Сама ідея і перспектива так званого політичного русинства видається утопічною, бо це явище може бути проблемою для багатьох європейських країн.

Першу граматику русинської мови видано в Сербії 1923 року. Стаття 6 Статуту Сербської Автономної Області Воеводина проголошує: “У раді Автономної Області Воеводина на рівні з сербсько-хорватською мовою кириличного та латинського написання у державному вжитку перебувають мадярська, словацька, румунська й русинська мови і їхня писемність, а також мови й писемності інших народів у відповідності з законом”. До речі, там окремо існують українські й русинські меншини. 1995 року Словаччина визнала русинську мовою окремої національної меншини в своїй країні, яка також співіснує з українською. Крім того, виявляється, що нині всі слов’янські країни, за винятком України(!) визнають русинську окремою повноцінною східнослов’янською мовою. Щоб у цьому перекоонатися, досить переглянути статті Вікіпедії.

Нещодавно мені довелося відвідати Закарпаття. Найбільше цікавило, яке ж русинство зсередини. Адже всі ми знаємо зі ЗМІ, наприклад, про те, що Закарпатська обласна рада 7 березня 2007 року ухвалила рішення про визнання національності “русин” і відверто підтримує цю самопроголошену нацменшину. Мушу визнати, що русинством Закарпаття просякнуте наскрізь, хоч сприймається воно серед людей здебільшого як місцева етнографічна група українців з унікальним діалектом, одягом і географічним розташуванням (поряд з бойками, лемками, гуцулами тощо). Дехто на цьому успішно заробляє гроші, як, наприклад, власник ужгородської корчми “Деца у нотаря” Павло Чучка, а дехто просто пишається своїм походженням. Між тим, у самому центрі Ужгорода, поряд із міськрадою, на одному з будинків можна побачити оголошення про курси з вивчення русинської мови(!)

Тож формальні підстави вивчати русинську мову в Закарпатті є. Отже, за логікою, є сенс говорити про окремих русинський етнос. У цьому я переконався, спілкуючись із гідом однієї з місцевих туристичних агенцій. За радянською традицією, вона російською мовою намагалася пояс-

нити, що русинів, які мають власну тисячолітню історію, в середині XX століття “обізвали” українцями і примушують зрікатися своїх національних традицій. Чи зможе держава України, яка прагне до європейської спільноти, в майбутньому остаточно заперечити існування русинів як окремої меншини?

Президент Карпатської України Августин Волошин у статті “Русини ми чи українці?” пише: “Коли ми днес на перше місце видвигаємо й завше підчеркуємо назву “українець-український”, то це робимо для того, щоб відрізнити себе від тих, що сталися зрадниками нашого народу й як вовки в овечій шкурі іменем “русини”, іменем руського народу, іменем ніби руської культури за мадярські пенге, за польські золоті туманяні і продають русина. Вкрали нашу назву “русини” й нею послуговуються в своїй юдиній роботі. Щоб отже відособитися від тих справдішних яничарів і зрадників, ми перестаємо вживати стару нашу назву “русини”, а вживаємо нашу не багато молодшу назву “українці”. І цього нашого поступовання ніхто не може нам брати за зле”.

Вочевидь, якби не було Карпатської України, перспективи русинства, зокрема й політичного, в Закарпатті були б на кілька порядків потужнішими. Це той рідкісний випадок, коли сама історія допомагає розв’язувати складну проблему. Гадаю, Закарпаття ніколи не наслідуватиме прикладу Південної Осетії, хоч би як цього хотілося деяким самопроголошеним лідерам віртуальних країн і їхнім спонсорам.

НА КОГО «ВІШАТИ СОБАК»?

Петро АНТОНЕНКО

У нетрях утаємничених від загалу політичних баталій давно затівається так звана ротація уряду, тобто часткова заміна міністрів. Насамперед ідеться про відставку міністрів, призначених у коаліційний уряд за квотою “Нашої України — Народної Самооборони”. На одну таку кандидатуру вже підготовлено в парламенті проект постанови про звільнення — на міністра охорони здоров’я Василя Князевича. І, окрім претензії пред’являють міністрам? Не напишеш же, що ця планована відставка — результат певних політичних комбінацій і торгів. Що ж, мотивацій чимало. І, окрім запитання, чи винен у всіх цих бідах міністр, проект постанови цікавий передусім оцінкою нашої нинішньої медицини. Ось як бачать її в стінах парламенту.

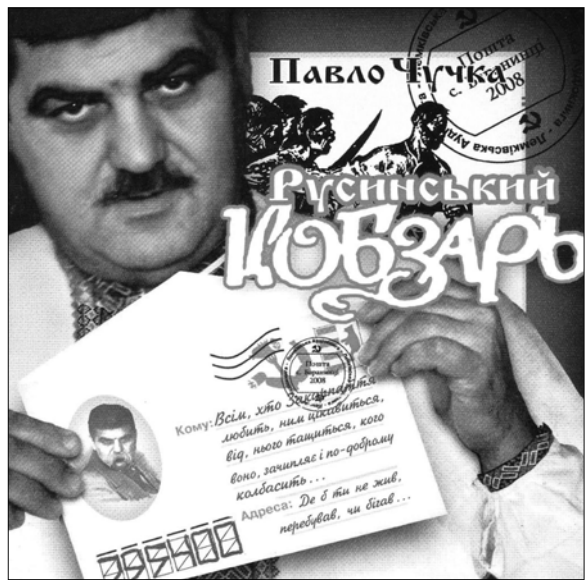
На першу позицію серед гріхів Міністерства і міністра винесено “зрив масової вакцинації проти кору та краснухи”. Тут міністри закидають “халатність і некомпетентність” у проведенні роз’яснювальної роботи серед населення. Що ж, у суспільстві за останні місяці справді сформовано негативне ставлення до вакцинації. Проте як медикам проводити цю роз’яснювальну роботу в наших реаліях? Головним “роз’яснювальником” для народу в нас давно стали ЗМІ. Але склалося враження, що масмедіа з якихось мотивів проводять “роз’яснення” у чітко заданому напрямі. Настільки масованою була кампанія залякування людей вакцинацією, смакування нещасних випадків, начебто викликаних саме щепленням, що принаймні суперечливо.

Ще одним закидом на адресу Міністерства і його очільника названо “критичну ситуацію щодо контролю за якістю лікарських засобів”, а конкретніше — створення замість трьох дотеперішніх установ з контролю за ліками єдиної Державної інспекції. Важко повірити, що саме така реорганізація викликала, як ідеться в проекті постанови парламенту, “нерентабельність аптечних закладів і компаній-постачальників”, “закриття аптек та банкрутство операторів фармацевтичного ринку”. Звичайно, різке й несподіване подорожчання ліків, що сталося минулої осені й триває дотепер, — одна зі скандальних і болючих кризових проблем. Але невже лише реорганізація контрольних органів породила цю проблему? Швидше загальна безконтрольність стосовно фармацевтичної мафії. Варто нагадати, що саме уряд тоді, восени, спробував вгамувати ціни на ліки, ввівши обмеження майже безконтрольних “торгових надбавок”. Це, звісно, зачепило отих “операторів фармацевтичного ринку” і надто вже розгалужену, “клоновану” мережу аптек. Тепер, виявляється, Міністерство охорони здоров’я винне в усьому.

А стосовно ще одного звинувачення, то воно настільки серйозне, наскільки й утаємнене від громадськості. Виявляється, в нашій столиці планують спорудити небезпечну біологічну лабораторію. Цей “проект зі зменшення біологічної загрози” реалізують у межах співпраці між Міністерством оборони США та Міністерством охорони здоров’я України. Такі лабораторії створюють для боротьби з біотероризмом та використанням біологічної зброї. У цих лабораторіях досліджують високопатогенні, тобто дуже небезпечні штами мікроорганізмів. Ясно, що такі об’єкти треба будувати не в густонаселених районах столиць, а ізольовано, із суворим дотриманням безпеки. Тож Міністерству і його міністрам інкримінують, що до виконання проекту залучено сумнівних виконавців, що їх “подвійно” не перевірено, що цей проект не обговорено з місцевою владою.

Це вже тривожна інформація. Не в тому сенсі, що неминуче треба “вішати собак” на міністра і його відомство. А в тому, що такі речі неприпустимі. І якщо ця історія вже впливля, бодай як аргументація для зняття з посади міністра, то громадськість і насамперед кияни мають право чекати від влади пояснень, які лабораторії будують у наших містах.

Загалом же поміняти міністрів — штука нехитра. Поміняти б щось у нашому сьогоденні...

КОГО Й ЗА ЩО ПЕРЕПРОШУВАТИ?

КОМЕНТАР

Петро АНТОНЕНКО

Візит Президента України Віктора Ющенка до Угорщини, загалом насичений і продуктивний, був трохи “змазаний” однією конфліктною ситуацією в міждержавних відносинах. Угорщина висловила протест проти фактів, як було сказано, “наруги над угорськими пам’ятниками в Закарпатті”. Наш Президент змушений був публічно перепрошувати угорську громадськість. Тож інцидент начебто вичерпано.

Але це далеко не вся правда про ситуацію. Головне питання — про які “угорські пам’ятники” на землі нашої держави йдеться? В Ужгороді невідомі облили фарбою пам’ятник видатному угорському поетові Шандору Петефі. Та це теж не вся правда. Серед “атакованих” виявилися і пам’ятник на Верецькому перевалі (див.

“Слово Просвіти”, ч. 11 за 2009 р.), встановлений угорцями на місці боїв їхньої армії 1939 року проти військ Карпатської України. Тут, на кістках полеглих захисників Карпатської України, встановлюють пам’ятний знак на честь “набуття угорцями батьківщини” — на українській землі!

Отже, ці пам’ятники мають відверто не проукраїнський характер. Яку батьківщину “набув” сусідній народ на нашій землі? І чи не логічніше такі пам’ятники встановлювати в Будапешті?

У жодному разі не схвалюю актив вандалізму: не треба обливати фарбою, трощити будь-які пам’ятники. Їх слід демонтувати за рішенням влади. А ще ліпше — вони не повинні з’являтися зовсім, принаймні самозванно. На жаль, віднедавна бачимо в Закарпатті протилежне: неприховане підігрівання сепаратизму з-за угорського кордону. А ще в Угорщині організовують туристичні маршрути “місцями звitag

угорців” на українській землі. Здебільшого йдеться про походи кочових племен тисячі років тому. Сором’язливо замовчують свіжіші “звитяги”. Називаючи українських патріотів фашистами, дехто забуває, що саме Угорщина в роки Другої світової війни воювала в складі фашистського блоку, і війська диктатора Хорти брали участь у бойових діях та в окупації України.

Дійшло до того, що над державними установами деяких міст і сіл Закарпатської області поряд із державними прапорами України вивішують державні прапори Угорщини під лицемірним приводом “турботи про національні права” угорської меншини. А чи можна уявити хоч один державний прапор України над органами влади Угорщини чи будь-якої найдемократичнішої держави Європи?

Звичайно, з українськими сепаратистами має і повинна з’ясувати права держава. Але

чи не варто угорській владі засудити українських сепаратистів та ініціаторів встановлення таких пам’ятників? Поцікавитися діяльністю тих туристичних агенцій, що возять туристів місцями “звитяги”?

Президентові України угорська сторона подала таке прохання: дозволити угорським дітям в Україні складати тестування в школі угорською мовою. Варто уточнити термінологію — що це за “угорські діти в Україні”? Вочевидь, ідеться не про дітей угорських дипломатів чи інших громадян цієї країни, а про українських дітей угорської національності, громадян нашої держави, на яких поширюються конституційні права й обов’язки, зокрема володіння державною мовою.

Як завжди, українська сторона дипломатично пообіцяла “подумати”. Не завадило б нашій владі думати, передусім, про власну державу та національну гідність її громадян.

Іван ЮЩУК,
професор

Продовження.
Початок у ч. 1, 2, 3, 5, 7,
9, 11, 13, 14, 15, 16 за 2009 р.

УРОК 19.

Відмінювання іменників I, III і IV відмін

1. Відмінювання іменників I відміни. 2. Відмінювання іменників III відміни. 3. Відмінювання іменників IV відміни.

1. Відмінювання іменників I відміни
Іменники I відміни відмінюються за такими зразками (див. табл. 1).

У давальному й місцевому відмінках однини задньоротові **г, к, х, ґ** перед закінченням **-і** чергуються із **з, ц, с, дз**: крига — кризі, на кризі; річка — річці, на річці; комаха — комасі, на комасі; мамалига — мамалидзі, у мамалидзі.

Іменники м'якої групи **в кличному відмінку однини** мають звичайно закінчення **-е (-є)**: княгине, земле, судде, мріє, Надіє. Тільки пестливі назви мають закінчення **-ю**: бабусю, Марусю, Галю.

У родовому відмінку множини іменники I відміни мають звичайно нульове закінчення: трава — трав, верба — верб, груша — груш, межа

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

— меж. Причому м'якість кінцевого приголосного основи (крім **р**) зберігається: яблуня — яблунь, сотня — сотень, гривня — гривень, ідальня — ідалень, вишня — вишень, криниця — криниць, земля — земель; але: буря — бур, зоря — зір.

Якщо в кінці основи збігаються два приголосні, то між ними може з'явитися вставний **о** або **е**: іскра — іскор, церква — церков, дошка — дощок, зморшка — зморщок, сестра — сестер, війна — воєн, сім'я — сімей, ескадрилья — ескадрилей; але не завжди: буква — букв, шахта — шахт, мавпа — мавп.

Якщо голосні **о, е** опиняються в закритому складі, то вони переважно чергуються з **і**: голова — голів, корова — корів, робота — робіт, береза — беріз; але не завжди: долоня — долонь, істота — істот, печера — печер, лелека — лелек.

Кілька іменників у цьому відмінку мають:

1) закінчення **-ів**, а саме: суддів, гайдамаків, теслів, мамів (і мам), бабів (і баб), губів (і губ), легенів (і легень), ніздрів; закінчення **-ів** приймають також прізвища: Журба — Журбів, Чупринка — Чупринків, Майборода — Майбородів (і Майбород), Сорока — Сороків (і Сорок);

2) закінчення **-ей**, а саме: мишей, вошей, свиней; кінцівку **-ей** мають також іменники стаття — статей, баддя — бадей, але при цьому вони втрачають подвоєння приголосних (у формах іменників сім'я — сімей, ескадрилья — ескадрилей, мантилья — мантилей звукосполучення **-ей** не закінчення, воно належить до основи).

Іменник вівця в родовому відмінку множини має форму овець.

Перевірте себе. Іменники поставте в родовому відмінку множини і запишіть їх у дві колонки: 1) з нульовим закінченням і вставним голосним; 2) з нульовим закінченням, але без вставного голосного. Інших іменників не записуйте.

Ягода, очеретянка, царівна, миша, жертва, тесля, іскра, ступка,

Таблиця 1

Однина			
Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	лелека	пісня, сім'я	площа
Р.	лелеки	пісні, сім'ї	площі
Д.	лелеці	пісні, сім'ї	площі
Зн.	лелеку	пісню, сім'ю	площу
Ор.	лелекою	піснею, сім'єю	площею
М.	(на) лелеці	(у) пісні, сім'ї	(на) площі
Кл.	лелеко	пісне, сім'є	площе

Множина			
Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	лелеки	пісні, сім'ї	площі
Р.	лелек	пісень, сімей	площ
Д.	лелекам	пісням, сім'ям	площам
Зн.	лелек	пісні, сім'ї	площі
Ор.	лелеками	піснями, сім'ями	площами
М.	(на) лелеках	(у) піснях, сім'ях	(на) площах
Кл.	лелеки	пісні, сім'ї	площі

Таблиця 2

Відмінки	Однина		Множина	
Н.	тінь	ніч	тіні	ночі
Р.	тіні	ночі	тіней	ночей
Д.	тіні	ночі	тіням	ночам
Зн.	тінь	ніч	тіні	ночі
Ор.	тінню	ніччю	тінями	ночами
М.	(у) тіні	(у) ночі	(у) тінях	(у) ночах
Кл.	тіне	ноче	тіні	ночі

Таблиця 3

Відмінки	Однина		Множина	
Н.	маля	лоша	малята	лошата
Р.	маляти	лошати	малят	лошат
Д.	маляті	лошаті	малятам	лошатам
Зн.	маля	лоша	малят	лошат
Ор.	малям	лошам	малятами	лошатами
М.	(на) маляті	(на) лошаті	(на) малятах	(на) лошатах
Кл.	маля	лоша	малята	лошата

Таблиця 4

Відмінки	Однина		Множина
Н.	ім'я	сім'я	імена
Р.	імені, ім'я	сімені, сім'я	імен
Д.	імені	сімені	іменам
Зн.	ім'я	сім'я	імена
Ор.	іменем, ім'ям	сім'ям	іменами
М.	(в) імені	(в) сімені	(в) іменах
Кл.	ім'я	сім'я	імена

ніздря, інновація, скалка, дошка, вільха, айстра, вівця, гайдамака, сотня.

Ключ. З других букв має скластися закінчення вислову німецького філософа А. Шопенгауера: “Кожна дитина — ...”

2. Відмінювання іменників III відміни

Іменники III відміни відмінюються за такими зразками (див. табл. 2).

У називному відмінку однини м'який знак в кінці іменників пишеться тільки після зубних приголосних **д, т, з, с, ц, л, н**: сіль, пристань, розповідь, повість, мазь, вісь. Після губних **м, в, п, б, ф**, шиплячих **ш, ч, ж, щ** та **р** м'який знак не пишеться: кров, верф, туш, річ, подорож, кіновар.

В орудному відмінку однини всі іменники III відміни мають закінчення **-ю**: міццю, честю, тушшю, кров'ю.

Перед закінченням **-ю**:

1) зубні й шиплячі подовжуються, якщо вони стоять безпосередньо після голосного (тобто між двома голосними): сіллю, маззю, пристанню, розкішшю, річчю; але при збігові приголосних подвоєння нема: радістю, жовчю, нехворощю; в інших відмінках подвоєння не відбувається: галузям, мазями, на пристанях, у подорожах;

2) після губних та **р** ставиться апостроф: любов'ю, Об'ю, Перм'ю, глазур'ю, верф'ю; а також: верф'ям, верф'ями, на верф'ях (але: матерям, матерями, при матерях);

3) в орудному відмінку в основі іменника зберігається той самий голосний, що й у називному відмінку: ніч, ночі, ніччю; якість, якості, якістю; піч, печі, піччю.

У родовому відмінку множини всі іменники III відміни, крім іменника мати, мають закінчення **-ей**: розповідей, мазей, печей, верфей.

Іменник мати в непрямих відмінках вживається з суфіксом **-ір, -ер-**, у родовому й знахідному відмінках множини має закінчення **-ів**: матері, матір, матір'ю, матерів, матерям, матерями, матерях. Форма матір у називному відмінку однини вживається лише в словосполученні Матір Божа.

Іменники III відміни, що означають назви почуттів і станів, у множині звичайно не вживаються: радість, веселість, гордість, заздрість, розкіш. Слова радощі, веселощі, гордощі, заздрощі, розкоші вживаються тільки в множині й до жодної відміни не належать. У родовому відмінку ці іменники, на

відміну від іменників III відміни, мають закінчення **-ів**: радощів, гордощі, розкоші.

Перевірте себе. Іменники поставте в орудному відмінку однини і запишіть їх у три колонки: 1) з подвоєнням букв; 2) без подвоєння букв і без апострофа; 3) з апострофом.

Блакить, глазур, вдячність, користь, мати, обережність, лють, здобич, урочистість, кров, жовч, широчінь, верф, старість, знать, любов, вищість, мідь.

Ключ. З других букв перших двох колонок мають скластися два слова, пропущені у вислові американського письменника Р. Емерсона: “Скільки в ..., стільки в ній і життя”.

3. Відмінювання іменників IV відміни

Іменники IV відміни відмінюються за такими зразками (див. табл. 3).

Трохи інакше відмінюються іменники IV відміни ім'я, плем'я, сім'я (останній вживається тільки в однині) (див. табл. 4).

Іменники тім'я, вим'я, що колись відмінювалися за цим зразком, тепер відмінюються, як іменники II відміни середнього роду (зразок знання).

Перевірте себе. Провідміняйте самостійно в однині й множині іменники маля, лоша, ім'я, а потім звертайтеся з поданими вище зразками відмінювання цих іменників. Помилки, якщо вони трапляться, з'ясуєте й виправте.

Урок 20.

Відмінювання іменників II відміни

1. Відмінювання іменників II відміни чоловічого роду в однині. 2. Відмінювання іменників II відміни чоловічого роду в множині. 3. Відмінювання іменників II відміни середнього роду.

1. Відмінювання іменників II відміни чоловічого роду в однині
Іменники II відміни чоловічого роду в однині відмінюються за такими зразками (див. табл. 5).

У родовому відмінку однини іменники II відміни чоловічого роду можуть мати закінчення **-а (-я)** або **-у (-ю)**: дуба, лісу.

Закінчення **-а** мають: 1) усі назви істот (осіб і тварин): робітника, школяра, токаря, моржа, кита, горобця, окуня, комара, мікроба, Мороза;

2) іменники, що означають назви чітко окреслених предметів і понять: стола, мотора, ясена, носа, гектара, січня, квадрата, радіуса, кілограма, каменя (шматок породи), листопада (місяць);

3) назви населених пунктів: Херсона, Борисполя, Ковеля, Лудина, Парижа, Алжира (місто);

4) іменники, що означають назви річок, якщо наголос падає на закінчення: Дніпра, Дністра, Дінця, Ужа; але: Бугу, Дону, Снову, Сейму.

Назви нечітко окреслених предметів і понять мають закінчення **-у**: шляху, саду, цукру, ячменю, вогню, грому, дощу, настрою, жалю, бігу, сну, прогресу, Криму, Алжиру (країна), каменю (матеріал), листопаду (опадання листя).

Деякі іменники мають паралельні закінчення **-а** та **-у**: двора і двору, моста і мосту, стола і столу. Іноді закінчення **-а** буває і в іменниках, що означають назви нечітко окреслених предметів і понять: хліба, вівса, гопака, тягаря, гріха.

У давальному відмінку однини іменники II відміни чоловічого роду можуть мати закінчення **-ові (-еві)** або **-у (-ю)**.

Іменники тут (крім тих, основа яких кінчається на **-ів, -ов, -ев**) мають переважно закінчення **-ові, (-еві)**: батькові, школяреві, синові, коневі, заводові, кленові, народові. Закінчення **-у** вживається рідше, бо воно може призвести до сплутування давального відмінка з родовим (допомога заводу, слава народу) або з кличним відмінком (батьку, сину, лікарю).

В іменниках на **-ів, -ов, -ев** вживається лише закінчення **-у** (щоб уникнути нагромадження в слові однакових звуків **овов**): острову, Глібову, Зерову, Щоголеву, Львову, Києву.

Закінчення **-у** вживаємо ще й тоді, коли підряд іде кілька іменників у давальному відмінку (щоб уникнути повторення однотипних закінчень): Михайлові Васильовичу Кублієві, громадянинові Мірошниченку, артисту Іванові Ковалю.

В орудному відмінку однини іменники II відміни чоловічого роду звичайно мають закінчення **-ом, -ем**: берегом, муляром, столаром, кравцем, ткачем.

Прізвища прикметникового походження на **-ів, -ов, -ев** та **-ин, -ін**, як виняток, мають закінчення **-им**: Глібовим, Щоголевим, Ковалевим, Гаврилишиним. Проте подібні назви населених пунктів і прізвища неприкметникового походження мають закінчення **-ом**: Києвом, Львовом, Литвином, Волошином, Сербиним, Дарвином.

У місцевому відмінку однини іменники II відміни чоловічого роду можуть мати закінчення **-ові (-еві)**, **-і** або **-у**.

Закінчення **-ові (-еві)** характерне для назв істот (допускаються також закінчення **-і** та **-у**): при інженеріві і при інженеру; при слюсареві і при слюсарю; на горобцеві і на горобцю; на коневі, на коні і на коню.

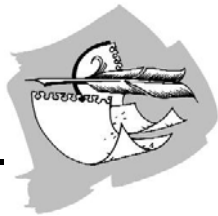
Закінчення **-і** характерне для назв неістот (причому **г, к, х** перед ним чергуються із **з, ц, с**): на столі, на обрії, на камені, в космосі, на порозі, на уроці, у русі.

Закінчення **-у** переважно вживаємо:

1) в іменниках, суфікс яких кінчається на **к** (щоб уникнути чергування **к — ц**): у ставку, на возику, у літаку, на супутнику;

2) в іменниках, вжитих з прийменником **по**: по світу (і по світі), по Дніпру (і по Дніпрі), але: по обіді, по дворі, по лісі;

3) в іменниках, у яких наголос падає на закінчення: у гаю (і у гаї), у краю (і в краї), на льоду, у степу, у соку, на шляху.

Таблиця 5

Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	степ	вівчар, гай	кущ
Р.	степу	вівчаря, гаю	куща
Д.	степові (-у)	вівчареві, гаєві (-ю)	кущеві (-у)
Зн.	степ	вівчаря, гай	кущ
Ор.	степом	вівчарем, гаєм	кущем
М.	(у) степу	(на) вівчареві, (у) гаї (-ю)	(у) кущі
Кл.	степе	вівчарю, гаю	куще

Таблиця 6

Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	стеги	вівчарі, гаї	кущі
Р.	степів	вівчарів, гаїв	кущів
Д.	стедам	вівчарям, гаям	кущам
Зн.	стеги	вівчарів, гаї	кущі
Ор.	степами	вівчарями, гаями	кущами
М.	(у) степах	(на) вівчарях, (у) гаях	(у) кущах
Кл.	стеги	вівчарі, гаї	кущі

У кличному відмінку однини в іменників II відміни чоловічого роду мають закінчення **-е** або **-у**, причому:

1) у твердій групі переважає закінчення **-е**: *пане, друже, міністре, голубе, юначе, Петре*; але: *батьку, сину*;

2) у м'якій та мішаній групах виступає, як правило, закінчення **-у**: *добродію, лікарю, товаришу, Василю, Степановичу*; але: *хлопче, каменяре*.

Перевірте себе. 1. Іменники поставте в родовому відмінку однини й запишіть у дві колонки: 1) із закінченням **-а** (**-я**); 2) із закінченням **-у** (**-ю**).

1. Дніпро, гектар, облік, метал, змій, узор, Париж, квас, вокзал, удав, тигр, згин, смичок, гнів, тютюн, пуп'янок. 2. Здогад, опікун, берет, космос, успіх, кристал, Тернопіль, світ, квадрат, мікроб, орел, вітер, удар, віск, якрі, дуб, смак.

Ключ. З других букв має скластися: 1) прислів'я; 2) закінчення вислову А. Ейнштейна: “Істина — це те, що витримує ...”

Перевірте себе. 2. Іменники поставте в орудному відмінку однини й запишіть у дві колонки: 1) із закінченням **-ом**; 2) із закінченням **-ем** (**-єм**). Іменників із закінченням **-им** не випишуйте.

Яр, книш, перукар, Волошин, спокій, узвар, ковзаняр, муляр, дзвонар, читач, Степанишин, омар, учитель, Зеров, Сиваш, зубр, ошуканець.

Ключ. З других букв має скластися закінчення прислів'я: “В когось...”

2. Відмінювання іменників II відміни чоловічого роду в множині

Іменники II відміни чоловічого роду в множині відмінюються за такими зразками (див. табл. 6).

У називному відмінку множини іменники II відміни чоловічого роду твердої групи мають закінчення **-и**, м'якої та мішаної — **-і**: *льотчики, муляри, професори, хлопці, токарі, солов'ї, сторожі, школярі*.

Як виняток, іменники твердої групи *комар, хабар, мочар, пазур, снігур, звір, друг* мають тут закінчення **-і**: *комарі, хабарі, мочарі, пазури* (і *пазури*), *снігурі, звірі, друзі*.

У кількох іменниках можливі також паралельні закінчення **-ове** (*панове, братове*), **-а** (*вуса, рукава, хліба, вівса*).

Іменники типу *селянин, болгарин* у множині втрачають суфікс **-ин**: *селянини* — селяни, громадя-

нин — громадяни, *киянини* — кияни, *болгарини* — болгарини, *татарини* — татари. Винятки: *русини, грузини, осетини, лезгини, мордвини*.

У родовому відмінку множини іменники II відміни чоловічого роду звичайно мають закінчення **-ів**: *синів, читачів, хлопців, грузинів, солдатів, партизанів, грамів, омів*. Винятки: *циган* (з наголосом на другому складі), *чобіт* і *чоловік* (у значенні “осіб”; коли ж ідеться тільки про людей чоловічої статі: *чоловіків*); *гостей, коней*.

Іменники чоловічого роду, що втрачають суфікс **-ин**, мають нульове закінчення: *громадян, слов'ян, киян, болгар, татар*; але: *хазяїв* (і *хазяїнів*).

Перевірте себе. Іменники поставте в називному відмінку множини й запишіть у дві колонки: 1) із закінченням **-и**; 2) із закінченням **-і**.

Зморшка, комісар, псар, звук, плащ, корж, пиріг, ювіляр, звір, зшиток, директор, котляр.

Ключ. З других букв має скластися початок прислів'я: “... будь йому паном”.

3. Відмінювання іменників II відміни середнього роду

Іменники II відміни середнього роду відмінюються за такими зразками (див. табл. 7).

У місцевому відмінку однини іменники II відміни середнього роду звичайно мають закінчення **-і** (причому **г, к, х** перед ним чергу-

ються із **з, ц, с**): *у вікні, полі, житті, училищі, сузір'ї, вусі, оці, молоці*.

Але більшість іменників на **-к(о)** мають закінчення **-у**: *у війську, ліжку, пальтечку, пір'ячку*. Закінчення **-у** з'являється й тоді, коли іменник вжито з прийменником *по*: *по селу* (і *по селі*), *місту, полю*.

Назви малих істот можуть мати закінчення **-ові**: *при маляткові, лосаткові, теляткові*.

У називному відмінку множини іменники мають закінчення **-а**: *вікна, вуха, яблука, коліна, очка, дена* (від *дно*), *моря, верхів'я, відкриття*. Лише в двох іменниках виступає закінчення **-і**: *очі, плечі*.

У родовому відмінку множини іменники звичайно мають нульове закінчення (при цьому між двома кінцевими приголосними може з'являтися вставний **о** або **е**): *яблук, слів, вух, вікон, очок, озер, ден* (від *дно*), *пальт, місць*. У кінці слова подвоєння нема, м'який знак ставиться лише після зубних **д, т, з, с, ц, л, н**, після шиплячих м'який знак не ставиться: *знання — знань, століття — століть, знаряддя — знарядь*, *обличчя — облич, роздоріжжя — роздоріж, піддашшя — піддаш*.

Невелика кількість іменників II відміни середнього роду має закінчення **-ів** (перед ним подвоєння букв зберігається): *полів* (рідко *піль*), *морів, іклів, відкриттів, почуттів, життів, сприйнятів, подвір'їв, верхів'їв, міжгір'їв, узгір'їв, сузір'їв, прислів'їв, повір'їв, вим'їв, тім'їв*.

Два іменники мають закінчення **-ей**: *очей* (і *віч*), *плечей* (і *пліч*).

В орудному відмінку множини іменники звичайно мають закінчення **-ами**. Але два іменники мають закінчення **-има**: *очима, плечима*. Два іменники мають паралельні закінчення: *крилами* і *крильми, колінами* і *коліньми*.

Іменники *тім'я* і *вим'я*, що відмінюються, як *знання*, в родовому, давальному й місцевому відмінках однини можуть приймати суфікс **-ен-**: *тімені, вимені*.

Перевірте себе. Іменники, що в дужках, поставте в родовому відмінку множини й утворені словосполучення запишіть у дві колонки: 1) ті, у яких іменники мають закінчення **-ів** (**-їв**); 2) ті, у яких іменники мають нульове закінчення.

Хтось із (хлопець), *щеплення* (дерево), *трое* (життя), *обриси* (верхів'я), *взвод* (солдат), *автори* (відкриття), *одяг* (болгарин), *ящик* (яблуко), *сорок* (відро), *маса* (прислів'я), *любов до* (знання), *сто* (грам), *кілька* (подвір'я), *артіль* (заробітчанин), *аналіз* (почуття), *зміщення* (сузір'я), *багато* (слово), *акваторії* (море), *вісім* (день), *кілька пар* (чобіт), *анікто* з (хуторянин).

Таблиця 7

Однина

Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	село	поле, знання	селище
Р.	села	поля, знання	селища
Д.	селу	полю, знання	селищу
Зн.	село	поле, знання	селище
Ор.	селом	полем, знанням	селищем
М.	(у) селі	(на) полі, (у) знанні	(у) селищі
Кл.	село	поле, знання	селище

Множина

Відмінки	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	села	поля, знання	селища
Р.	сіл	полів, знань	селищ
Д.	села́м	поля́м, знання́м	селища́м
Зн.	села	поля, знання	селища
Ор.	села́ми	поля́ми, знання́ми	селища́ми
М.	(у) селах	(на) полях, (у) знаннях	(у) селищах
Кл.	села	поля, знання	селища

Таблиця 8

Відмінки	1-й тип	2-й тип	3-й тип	4-й тип
Н.	ножиці	сходи	ясла	сани
Р.	ножиць	сходів	ясел	саней
Д.	ножицям	сходам	яслам	саням
Зн.	ножиці	сходи	ясла	сани
Ор.	ножицями	сходами	яслами	саньми
М.	(у) ножицях	(на) сходах	(у) яслах	(у) санях
Кл.	ножиці	сходи	ясла	сани

Таблиця 9

Відмінки	Чоловічі імена	Жіночі імена
Н.	Василь Петрович	Ганна Петрівна
Р.	Василя Петровича	Ганни Петрівни
Д.	Василеві Петровичу (-еві)	Ганні Петрівні
Зн.	Василя Петровича	Ганну Петрівну
Ор.	Василем Петровичем	Ганною Петрівною
М.	(при) Василеві Петровичу (-еві)	(при) Ганні Петрівні
Кл.	Василю Петровичу	Ганно Петрівно

Ключ. З перших букв словосполучень має скластися назва вірша Лесі Українки.

рітьми і *воротами, штаньми, штанами* і *штаннями*; в місцевому: *(на) воротах* і *воротях, штанах* і *штанях*.

УРОК 21.

Множинні іменники. Імена по батькові та прізвища. Написання не з іменниками

1. Відмінювання іменників, що вживаються тільки в множині. 2. Творення чоловічих імен по батькові. 3. Творення жіночих імен по батькові. 4. Відмінювання імен по батькові та прізвищ. 5. Написання не з іменниками

1. Відмінювання іменників, що вживаються тільки в множині

Іменники, що вживаються тільки в множині, мають закінчення, типові для всіх відмін і груп інших іменників. За характером закінчень їх можна поділити приблизно на чотири типи: перший тип якоюсь мірою співвідноситься з іменниками II відміни; другий — з іменниками II відміни чоловічого роду; третій — з іменниками II відміни середнього роду, четвертий — з іменниками III відміни (див. табл. 8).

У називному відмінку ці іменники мають такі закінчення:

1) закінчення **-и**: *діти, люди, кури, гуси, сани, сіни, сходи, ночви, штани, окуляри, обійми, канікули, Суми, Черкаси, Карпати*;

2) закінчення **-і**: *ласощі, radoшi, гроші, дрiжджi* (й усі інші з основою на шиплячий), *ножиці, двері, граблі, коноплі, гуслі, помії, Чернівці, Жигулi, Гiмалаї*;

3) закінчення **-а**: *вила, ворота, дрова, ясла, ясна, лещата, вінця*.

У родовому відмінку множинні іменники мають такі закінчення:

1) закінчення **-ів**: *ласощів, дрiжджiв, сходи́в, обiймiв, окуля́рiв, Жигулiв, Чернiвцiв*;

2) закінчення **-ей**: *дітей, людей, курей, гусей, дверей, саней, сіней, грошей*;

3) нульове закінчення: *канікул, вил, воріт, дров, лещат, Сум, Черкас, Карпат, грабель* (і *граблів*), *конопель, ночов, ясел, ясен, жорен*.

В орудному відмінку множинні іменники мають звичайно закінчення **-ами**: *сходами, канікулами, вилами, граблями, коноплями, Черкасами*.

Але іменники, у яких у родовому відмінку виступає закінчення **-ей**, в орудному приймають закінчення **-ми**: *дітьми, людьми, гусьми, сіньми, саньми, курми, дверми, грiшми*. Два останні мають ще й паралельні закінчення: *дверима, грошима*.

Іменники *ворота* і *штани* мають паралельні закінчення — у давальному відмінку: *воротам* і *воротям, штанам* і *штанням*; в орудному: *во-*

Перевірте себе. Провіднінай-те самостійно іменники *ножиці, сходи, ясла, сани*, а потім звертеся з поданими вище зразками відмінювання цих іменників. Помилки, якщо вони трапляться, з'ясуєте й виправте.

2. Творення чоловічих імен по батькові

Чоловічі імена по батькові творяться додаванням до основ власних імен суфікса **-ович** (без будь-яких змін): *Михайло* — *Михайлович*, *Василь* — *Васильович*, *Юрій* — *Юрійович*, *Зіновій* — *Зіновійович*, *Ігор* — *Ігорович*, *Анатоль* — *Анатольович*, *Анатолій* — *Анатолійович*.

Кілька чоловічих імен по батькові творяться за допомогою суфікса **-ич**: *Лука* — *Лукич* (і *Лукович*), *Сава* — *Савич* (і *Савович*), *Кузьма* — *Кузьмич* (і *Кузьмович*), *Хома* — *Хомич* (і *Хомович*), *Яків* — *Якович*, *Ілля* — *Ілліч*.

Як виняток, в імені *Григорій* при творенні імені по батькові відпадає **ій** — *Григорович*, а до основи імені *Микола* додається **ай** — *Миколайович*.

Перевірте себе. Самостійно утворіть чоловічі імена по батькові від імен *Юрій, Зіновій, Анатолій, Анатоль, Григорій, Микола, Яків*, а потім звертеся з поданими вище прикладами. Помилки, якщо вони трапляться, з'ясуєте й виправте.

3. Творення жіночих імен по батькові

Жіночі імена по батькові творяться додаванням до основ власних імен суфікса **-івна(а)**: *Михайло* — *Михайлівна*, *Василь* — *Василівна*, *Юрій* — *Юріївна* (Юрій + івна), *Зіновій* — *Зіновіївна* (Зіновій + івна), *Анатоль* — *Анатолівна*, *Анатолій* — *Анатоліївна*.

З відхиленням від цього правила творяться лише такі імена по батькові: *Яків* — *Яківна* (випадає одне **ів**), *Григорій* — *Григорівна*, *Микола* — *Миколаївна*.

4. Відмінювання імен по батькові та прізвищ

Чоловічі імена по батькові відмінюються як іменники II відміни мішаної групи, жіночі — як іменники I відміни твердої групи (див. табл. 9).

Жіночі прізвища на приголосний та на **-о** не відмінюються: *Марія Бондар, до Марії Бондар, з Марією Бондар*; *Любов Петренко, до Любові Петренко, з Любов'ю Петренко*. Відмінюються лише жіночі прізвища на **-а** (**-я**): *Ольга Гуца, Ольги Гуці, з Ольгою Гуцею* і т.д.

Далі буде.

ПРИЙНЯЛИ ЕСТАФЕТУ ВІД ПОДВИЖНИКІВ

Ядвіга ФЕДИК,
м. Козова
Тернопільської обл.

Першу читальню “Просвіти” в Козівському районі Тернопільської області було відкрито 1875 року в селі Денисів. Але ще до офіційного створення сільського осередку на Козівщині активно діяли просвітяни. У родині Бородієвичів-Блажкевичів-П’ятківських збереглася почесна грамота, якою Омеляна Бородієвича — батька відомої дитячої письменниці Івонни Блажкевич, активної діячки “Просвіти” і кооперативного руху в Галичині — нагородило Львівське правління “Просвіти” 1871 року. 12 вересня 1900-го читальню “Просвіти” було засновано в Козіві.

Великої шкоди діяльності “Просвіти” в районі завдала так звана пацифікація, яку проводили польські каральні загони 1930 року. Вони жорстоко побили активістів “Просвіти” і національно свідомих громадян, сплюндрували читальні, поламали духові інструменти, знищили реквізит драматичного гуртка, порвали книжки. У багатьох селян

знищили хатнє начиння, перемішали зерно з гасом, порозшивали солом’яні стріхи, начебто шукаючи зброю. На деякий час громадське життя припинилось. Проте згодом люди домоглися від влади дозволу на відкриття читальні, під впливом “Просвіти” почали діяти економічні, фінансові, спортивні та інші об’єднання.

У “Просвіті” пройшли школу гарту різні організації й товариства, зокрема УВО-ОУН, УПА, “Січ”, “Луг”, “Рідна Школа”, “Сільський господар”, “Союз Українок”. Ці організації активно діяли у 30-х роках минулого століття і вплинули на зміну свідомості українського населення. Люди стали патріотами, віддалими ідеї визволення України. Слід відзначити подвижницьку діяльність на ниві “Просвіти”, кооперативного руху подружжя Блажкевичів — Івонни та Івана. 1930 року Іванну по-звір’ячому катували польські каральні органи, лише дивом їй вдалося вилікувати після цього у Львівській лікарні, а ще раніше шовіністи отруїли двох її маленьких донечок, щоб відвернути від громадської діяльності. Але ніщо не зламало цієї мужньої жінки.

Одна із засновниць “Просвіти” Козівщини
Івонна Омелянівна Блажкевич

Діяльність “Просвіти” перервала радянська окупація 1939 року. Проте дух Товариства жив.

5 лютого 1989 року в Козівській районній бібліотеці відбулись установчі збори, на яких було утворено осередок ТУМ і обрано Д. Федика головою осередку, В. Ждан — заступником, К. Завадську — секретарем. Осередок розростався, утворилось районне об’єднання ТУМ. На основі Товариства почав організовуватись Народний рух України. Побутував вислів: “Товариство української мови — мати, а Рух — її син”.

Щоб об’єднати людей, просвітяни ініціювали збирання коштів на спорудження пам’ятника Т. Шевченкові в Козіві, який відкрили 23 травня 1993 року (скульптор Іван Сонсядло).

Під час виборів 1990 року Козівська “Просвіта” отримала 17 депутатських місць у радах різних рівнів.

Просвітяни організовували багатолюдні мітинги, українські свята, засідання “круглих столів”, ініціювали перейменування вулиць, названих іменами компартійних діячів. Зібрали матеріали про історичне минуле району, боротьбу ОУН-УПА, репресії комуністичного режиму, спогади свідків Голодомору. Пікетували Верховну Раду УРСР, вимагаючи ухвалити Акт про незалежність України, організували молодіжне патріотично-спортивне об’єднання “Сокіл”. Видаємо історико-краєзнавчі, літературно-мистецькі книжки. Популяризуємо спадщину видатної землячки, просвітянки Івонни Блажкевич.

Серед найактивніших членів “Просвіти” — Д. Федик, який 12 років керував районним об’єднанням, був душею організації, створив осередки в усіх населених пунктах Козівського району, вперше в школі району ввів факультатив з українознавства; П. Баран, організатор осередків “Молодої Просвіти” в усіх школах району; журналістка, член районного правління “Просвіти” В. Ждан, керівник літературної студії, організатор зустрічей, літературних вечорів, підтримує жіночий ансамбль “Горлиця”; К. Завадська; Д. П’ятківська, організатор і голова “Союзу Українок” у Денисові, онука Омеляна Бородієвича; С. Мурована, П. Петришин, М. Райтер, М. Сушник, Б. Савак, С. Солтис, Г. Сім’я, Н. Круць, Г. Липна, Я. Тучапський, В. Хома, З. Стець, О. Козицька та багато інших.

Роботі районного об’єднання планомірно перешкоджали колишні партійні функціонери, які видавали себе за просвітян і рухівців, розколюючи структуру. Однак відроджена “Просвіта” зробила багато корисних справ і продовжує діяти, хоч і втратила талановитого організатора, рушія корисних справ Дмитра Федика.

● НА ТРИБУНУ З’ІЗДУ

СВІТЛО ДЛЯ СЕРЦЯ

Володимир МИХАЙЛОВСЬКИЙ,
м. Чернівці

Ніщо так не губить нашу віру в українську будучність, як байдужість, ота хато-скраєнкова іділія у рабській упокореності — легше носити упряж у чужому возі, ніж тягти соборну борозну. В поті чола тягти, бо надто збур’яніле поле. І засівати ниву вольної долі, щоб “з нищості до людськості піднятися”, щоб “українець в дітях своїх не загинув”, про що й досі нагадують нам пророчі слова Зеновія Красівського в книжці “Невольницькі плачі”.

Хоч як це прикро, але нещодавно українській долі зробили ще одну “підніжку” — в Донецьку знайшли сили, що запротестували, аби тамтешньому університету присвоїти ім’я колишнього його випускника, славетного українського поета, дочасно зведеного зі світу спецтаборами для неупокорених Василя Стуса. А що натомість? Рекомендували присвоїти університету ім’я колишнього першого секретаря обкому партії... Врешті, щоб погамувати пристрасті, справу заморозили. Список протестувальників очолили лідери Партії регіонів. Донеччина (і не лише вона!) досі не проясніє утвердженням державної української мови. А чи звучить вона в стінах Верховної Ради? Гадаю, що чимало народних обранців не розмовляють мовою свого народу не тому, що нездатні опанувати її, а тому, що не поважають власний народ. Згадалися щирі слова Юрія Іллєнка, які врізались у пам’ять. А може, їх варто нам усім запам’ятати? “Так себе не любити, так себе не поважати вміють лише одні хохли в усьому білому світі. Я не помилюся — хохли, бо хохли — це українці, які зрадили свою національну гордість”. Якби на те моя воля, я ці слова почепив би на багатьох бігбордах, починаючи від Верховної Ради...

Ось із такими невеселими думками ішов на звітно-виборну конференцію Чернівецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, на плечі якого нині так багато звалено, щоб воно й далі утверджувало державну мову, розвизало національну культуру, відроджувало історичну пам’ять, формувало національну свідомість, розширювало Товариство за рахунок людей, відданих справі, аби кожному з нас вистояти перед політичним тайфуном антиукраїнства.

Найбільше зворушило розуміння просвітянами-буковинцями патріотичного обов’язку, тих прорахунків, яких припустилися, хоч говорили й про зроблене. Зокрема, чоловічий буковинський просвітян, виконувач обов’язків голови Остап Савчук з приємністю зауважив, що в краї не відбувся жоден громадсько-політичний, культурний захід без участі просвітян.

— Після здобуття Україною незалежності, — сказав промовець, — докорінно змінилися не лише умови, в яких працює сучасна “Просвіта”, а й завдання, які перед нею поставило демократичне суспільство. Зараз перед кожним з нас постає питання: “Якою має бути “Просвіта” XXI століття?” Критично аналізуючи діяльність просвітянської організації на Буковині, потрібно відчувати перспективу. Досвід свідчить, що “Просвіта”, як і вся українська нація, опинилася перед новими викликами, а отже, настав час докорінної перебудови, руйнування стереотипів. А це завжди болісно. Тому діятимемо рішуче, наступально, відстоюючи українські позиції.

Розмова була відвертою. Усі промовці наголошували, що нині потрібно більше працювати над створенням молодіжних осередків “Просвіти”, охопити цим рухом кожне місто, кожне село. Болюча рана на серці України, коли українець зраджує українство, стає перекиньком, бо переходить де за гроші, де через слабкість духу і безликість совісті на бік тих, які гублять національну гордість, стають підспівувачами чужим думкам, чим втрачають українську честь. Саме тут прозвучало, що любов до України — це основа “Просвіти”. Головне у щоденній роботі — виховання дітей і молоді, викриття тих побрехеньок, які розсіпають на український ґрунт маргінальні політики. Бо “Просвіта” — це світло для серця.

Самодіяльний ансамбль “Горлиця”.
Зліва Д. і Я. Федики й отець Д. Долішняк

Хор юнаків Козови. Фото 1930-х

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

В’ячеслава Євгеновича Шкоду добре знають і в містечку Знам’яни, де він проживає багато років, і на всій Кіровоградщині. Краєзнавець, автор багатьох досліджень, лауреат обласної премії імені Володимира Ястребова, почесний громадянин міста Знам’янки, він більш як півстоліття віддав справі просвітництва і краєзнавства. Автор десятків публікацій, путівників, нарисів про місто Знам’янку в “Історії міст і сіл УРСР”, ініціатор створення кількох документальних

НАЩАДКОВІ ШЕВЧЕНКОВОГО РОДУ — 80

фільмів краєзнавчого спрямування.

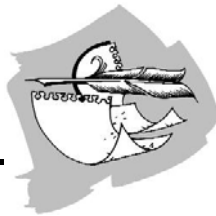
В’ячеслав Євгенович — онук О. Є. Красицької-Шкоди, правнучки Т. Шевченка по сестрі Катерині. Має вищу педагогічну й музичну освіту. Багато років працював педагогом. З 1989 р. — директор міського музею “Кобзарєва світлиця”. Із 2004 — зберігач його фондів.

Член Товариства української мови імені Т. Шевченка, а згодом “Просвіти”. Сотні зустрічей з молоддю В’ячеслава Євгеновича

спрямовані на просвітництво, вивчення історії рідного краю, історії гілок Шевченкового роду, утвердження української мови в усіх сферах. Також він член Асоціації дослідників голодоморів в Україні, науково-просвітнього фонду імені Т. Шевченка, історичного клубу “Холодний яр”.

Просвітянська громада краю щиро вітає колегу з ювілеєм. Бажаємо козацького здоров’я, енергії й наснаги ще на багато добрих справ.

ЗОЗУЛЕНЯ

Мову завойовницю, що витісня
Рідну мову, господино, з хати,
Закликають раптом... захищати.

Звісно, кожна мова має мати
Право жити, а не витісняти
Іншу мову з рідних місць щодня.

Має ж право і зозуленя
Вирости собі в гнізді чужому
Із яйця, підкинутого в ньому.

Тільки так би крила розпрямляло,
Щоб чужих пташат не викидало
З їхнього ж гнізда це пташеня.

МОЯ РОДИНА

Моя родина — це моя держава,
Моя відкрита книга, шире віче.
Тут кожен має слово, має право —
Жіноча ніжність, діло чоловіче.

Якщо душа у душу з рідним словом
Живе моя родина й творча справа,
І мова в онучат — державна мова,
То як її не прийме вся держава?

Як лікті відчуття є, а не зуба,
Любов шукаєм, не чужу провину.
Рідня в любові, певне, й Богу любя,
Багатша мова на одну родину.

БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА ЛЕСІ УКРАЇНЦІ В КИСВІ

Чи, Лесю, Вам, борцю з царями, світло
Тут між оселі чиновницького світу —
Нових, високих, чинних, балухатих,
Між слів нерідних на своїй землі,
Де прагнуть Ваше слово замовчати?..
Аякже, Ви ж — у Царському Селі...

СЕРЦЕ СТУСА

Стус не скаржився на серце,
Серце скаржилось на Стуса,
Що удвічі дужче б'ється, —
За Україну битись мусить.

Вдвічі більше в стислі дати
Стус прожив — немов на мінах.
Два життя він міг віддати,
А чи й більше за Україну.

Стус — як струс на добрі зміни,
Дух із клітки звав на волю.
Без мозолля на колінах
Йшов по кращу нашу долю!

Умертвили патріота,
Окрім слів його, що в герці.
Вмер від тюрем, від роботи,
А казали нам... від серця.

ЯК НА УСТАХ БУЛА ПЕЧАТЬ

Як на устах була печать,
То чули навіть, як мовчать.
Тепер, як можна критикнути,
То можна й критики не чути.

Як на устах була печать,
В шухляду вміли ми писати.
Тепер, як є свободи більше, —
В усі шухляди пишем вірші.

Як на устах була печать,
Не все відверто міг сказати.
Плекали правду лиш підтексти,
Та є які художні тексти!

НА ІСПИТІ З УКРАЇНСЬКОЇ

Присвячую професору
Іванові Ющуку

Складає іспит юнка. В інститут.
Писати українською уміє.
Але питає: — Славарі где тут?
Професор каже: — Я не розумію...

Вона повторює: — Где славарі?
Професор каже знов: — Не розумію...
— Ну, “словнікі” — язык ваш говоріт...
— Це краще, щось і ваш язык уміє...

— Да-да, но я вам не скажу “словник”,
На українском говоріть не буду.

Вот скоро будет править мой язык,
Тогда я вашу мову вміг забуду...

Професор скрушно опускає зір,
Під стіл ховає нишком рук тремтіння.
Приймати має він письмовий твір,
Та як прийняти “языка” творіння?!

ВЧАТЬ ЇСТИ РИБУ З ГОЛОВИ

Євреї на новий єврейський рік
Дітей вчать їсти рибу з голови.
Прозорий натяк: треба всенький вік
Не пасти задніх — бути в головних.

Василь ВАСИЛАШКО

УГЛИБ ДУШІ...

Як рибу в річці, мовлять, шанс лови,
За голову, не за ослизлий хвіст.
Бо треба голови й до булави,
Бо треба, щоб на голову підріс.

Навчилися у пустелі виживать,
Ґрунт сірий, Мертве море оживить,
А вади вміють тим перекирвать,
Що здатні й подумки з Мойсеєм жить.

Дітей вчать лідерства з тисячоліть,
Держава й мова з мертвих — у живих,
І так до себе прихиляють світ...
Чи й нам не їсти рибу з голови?..

ВЕЖУ ВАВИЛОНСЬКУ НЕ ЗАВЕРШИЛИ...

Для руйнувань потрібно мало згоди,
Багато треба, як нове будуєм.
Нас консолідувала несвобода,
Чому ж свобода не консолідує?

Чи не тому, що ледь не всю країну
У лжеборню затягнуть лукаво, —
Щоб вимагати право на руїну,
Коли потрібне на будову право?

Чи не тому, що жар, в котрім горіли
Шевченко, Стус, Ґірник за рідне слово,
Ярмо спаливши, ще не впік нам тіло,
Щоб ми єдналися в єдиній мові?

Люд вежу Вавилонську не завершив,
Бо щезла спільна мова, спільне вміння...
Чом долі вавилонської не вперше
Бажають “добрі люди” Україні?..

ЩЕ РАЗ ПРО БОРГ УКРАЇНІ...

Вертаємо життя, що — на краю,
Украдені права, завод, ікону,
Свободу, гроші, честь свою,
І все це, як не просто, — в лад Закону...

Колись вернути Україні борг
Сам Маяковський закликав Росію,
Та, попустивши трохи, знов на торг,
У тюрми гнали нашу мову й мрію...

Тепер до боржника (що вдома є!)
Претензії, мабуть, хай порідниться
Із рідним він, с в о м у поклони б'є,
На трон не кличе мову — экс-царицю...

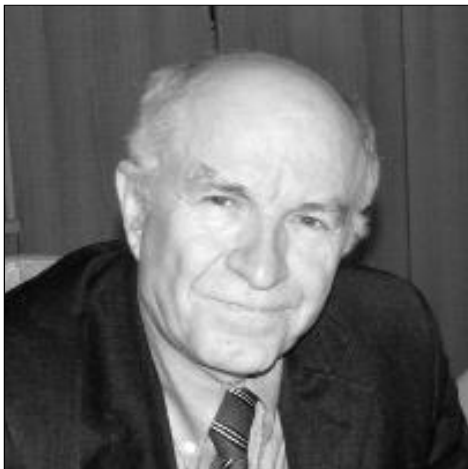
Болить мені, що в декого з панів
Так запаніла дивна двоєдушність,
Аж не щемить йому, що в його дім
Йде інша мова по українську душу.

ВСЕ — ЗІ СЛОВА...

Зрада починається зі зради мови,
Що духовність нації несе.
Зрадник починається зі зради мови,
Мови рідної у ріднім домі:
Зрадить найрідніше — зрадить все...

РІДНІЙ УКРАЇНІ

1
Скільки світу — твого цвіту й болю,
Та не пнешся ти в краї чужі
Зі своїм статутом, криком долі,

Не відорюєш ніде межі.
Є куди рости — углиб душі,
Є чого бажати — щастя з волі!
2
Як перед тобою завмираю,
Дужчим себе, рідна, почуваю.
Як перед тобою прихиляюсь,
На всю силу духу випрямляюсь.
Навіть як мене покличе Небо,
Й там хотів би в Слові жить для тебе.

ДВОВЛАДДЯ МОВ?

Чи ми добро з двовладдя мали?
Де з двох царів було пуття?
Царі два трони руйнували
Чи навпіл царства розривали,
Чи билися не на життя.

Хіба двовладдя мов — для слави,
Як експансивна мова з мов —
З харчів імперських, наддержави?
Враз мова ця, хитнувши право,
Самодержавна стане знов?

Меншини мова й зарубіжна,
А між держав — і світова...
Три статуси — живи успішно!
Ба, мало все! Потрібна спішно
Їй в Україні й “булава”.

Не тільки ж Пушкіна це мова,
А й заборон для Кобзаря.
Це мова шаблі Муравйова...
Нам пудрять мізки прахом слова,
Вінчують другого царя.

Хоч вільним — воля, впливам — годять,
Не узаконьмо весь огром
Зросійщення свого народу.
Спитай сябрів, де мова — роду,
Якщо російська — за кермом.

Та в тих краях, звідкіль ця мова,
Де сотня мов, чи хто посмів
На трон підняти й другу мову?..
...Орел двоголавий — не двомовний,
І болю — в жодній із голів...

МОВА — НА СВЯТА

Наша мова — святкова,
Небеса обійма.
Є на свята в нас мова,
А на будні — нема...

САМІ СПРИЯЄМО...

Коли російськомовне лиш купуємо,
Тоді самі себе русифікуємо,
Тоді на шкоду, на погибель нації
Самі сприяємо русифікації...

ДІЄСЛОВО

Шаную над усе одну частину мови
І в назві дуже гарну — дієслово.
Бо діє дієслово те щомить.
Саме собі наказує — творить, любить.
Я час теперішній його плекаю —
Пишу, спішу, біжу, лечу, читаю.
Минулий і майбутній поважаю:
Життя — все, що було і бути має.
Слова є недоконаного виду —
Трудився, думав, ще співати маю.

Та більш люблю доконаного виду:
Зроблю, подумаю і заспіваю!..

КОЛИ ВЕРБЛЮД НАВКОЛІШКИ СТАЄ

Коли досяжна у верблюда спина
Для того, хто пустелю пізнає?
Тоді, коли за ласощі тварина
У жар піску навколішки стає.

Коли верблюда хтось так в'ючить всує,
Мов третій горб на спині постає,
А потім над горбатим ще й кепкує?..
Тоді, як той навколішки стає.

Коли верблюд за біль-образу хвацьку
Скидає кривдника й на все плює?
Тоді, коли цей велетень зненацька
Спинається й навколішки стає.

Коли я згадую того верблюда?
Тоді, як гнуться в рідному краю
Перед чужим і нашим хамом люди,
Комусь шаблем до успіху стають.

Каїр-Київ 2002 рік

ПОВЕРНЕННЯ

Я вернувся, хато рідна,
І прошу: зігрій мене.
А у тебе плачуть вікна
І лице твоє сумне.
Стежка твого першосвіту
Полинами заросла,
Вперше зимно серед літа
Без родинного тепла.

Самотіють биті глеки
На похилім паркані,
Без цибатого лелеки
Сумно хаті і мені.
Иду по воду до криниці,
А в криниці — тільки тьма,
Иду калині поклониться —
А калини вже нема.

Як небілений біліти?
Білять сонце чи зима.
Тяжко, хато, сиротіти,
Як господаря нема.
Онде вишивка квітчаста,
Мов нев'янучі літа,
Подарована на щастя,
Досі щастя вигляда.

Промайнуло, відбіліло,
Відлетіло, наче цвіт,
У барвінку відсиніло
Під прощальний помах літ.
Прикипіла десь у місті,
Лиш у снах болить село,
Забуває рідну пісню,
А їй кажуть: повезло.

Де ви, мамо, де ви, тату?
Бачу небо у свічках...
Щира дяка, рідна хато,
За портрети в рушниках.
Вип'ю сльози з твоїх вікон,
Випий ти з моїх очей,
Ти — мої найкращі ліки,
Ти — печаль моїх очей...

ТАЄМНИЦЯ ЖІНКИ

Невже Бог жінку сотворив з ребра —
Це диво з див, цю панну над панами,
Цей ніжний плин любові і добра,
Цю мудрість уст, всолоджених медами?

З яких легенд ця пісня всіх пісень,
Жар-Птиці жар, веселки ніжне свято,
То сонечко вночі, то зірка вдень,
Дружинонька, кохана, доня, мати?

З яких казок ця фея чарівна,
Аж серце віддаєм і просим руку?
З яких небес ця ревність неземна,
На біль розлук або солодку муку?

А може, Бог кусочок серця брав
Чи язичка, та ще й присипав перцем?
Якщо Бог жінку й сотворив з ребра,
То тільки з того, що було під серцем.

А може, жінка від руки Творця
Тому постала з плоті, а не з глини,
Щоб рід людський родила для Отця
І Богу народила Бога-Сина?

Ужгороді. А ще жіночі портрети музейних працівників; Ольги Тимофіївої, педагога, поетеси; Світлани Терпелюк, журналістки, заступника редактора обласної газети "Трибуна". Їхні образи, опое-тизовані Сергієм Глушком, поєдналися з чарівними кві-тами Верховини — едельвей-сами.

Яскраві представники культурної еліти Закарпаття — журналісти Володимир Мишанич і Костянтин Ковзан; добре знайний в Закарпатті рахівський краєзнавець і публіцист Микола Савчук; історик, письменник, пропагандист і того та сучасності Закарпат-

теплом зігріті образи колег художника: декоратора, автора оригінальних садово-паркових скульптур Володимир Шура зображено в оточенні його творів; майстер опоетизованого живопису та вишуканої техніки Олег Гораль постає в ранковий час, після пробудження; з особливою шаною автор зобразив живописця Ігоря Панейка поруч з неземною моделлю, рука його тягнеться до щаблів символічної драбини, що поєднує митця зі світом ілюзій. Яюсь несподівано розкрився неординарний талант майстра пейзажного живопису із загостреним відчуттям колориту, тону і малюнка Василя Мадяра. Це засвідчили дві персональні виставки перспективного художника.

Значне місце в галереї образів займають діячі культури. “Самотній вершник” — поет Петро Скунць — автор збірки “Один”, який сміливо боровся із самодурством чиновників та закликав творчістю до очищення від засилля бездуховності, брав активну участь у Народному русі України. Лауреат Шевченківської премії письменник Іван Чендей, оспівувач життя трударів краю, зображений поряд із лічечим гніздом — символом родинного щастя й кохання.

“Підкорювач сцени” — народний артист України, співак Петро Матій, — остає на тлі Ужгородської філармонії.

Композитор і співак Микола Попенко й досі чарує слухачів особливим, надзвичайно чистим голосом. Його образ — на тлі ужгородської набережної. Мужній і водночас трагедійний погляд волинського поета Василя Слалучука: за ним зображено афганський аул, а Козак Мамай на передньому плані — символ поколінь. Лауреат Шевченківської премії оспіває біль афганської війни, крізь горнило якої він пройшов.

Дивлячись на галерею образів наших сучасників, ще раз упевнюєшся, що надаремно портретові присвячують праці історичного і філософського напрямку. Та повага, з якою зображає земляків і видатних діячів сучасності Сергій Глушук, вміння бачити, відчувати демонструє свідчення художницької любові до життя, інтелектуальну і духовну зрілість.

театру. П. Гайович — поруч із будівлею обласного Палацу для дітей і юнацтва, С. Шолтес, крім архітектурних здібностей, виявив себе ще й як цікавий живописець, роботи якого постійно експонують на міжнародних і обласних виставках.

Плеяду закарпатських скульпторів представляють відомі майстри пластики Михайло Белень, батько й син Олашини і Богдан Корж. Першого зображено на тлі чудового архітектурного краєвиду. Він автор пам'ятника українському письменникові, культурному діячу і педагогу Олександрові Духновичу, закарпатському листноші в м. Перечині Федорові Фекету, погруддя видатного художника Міхая Мункачі та багатьох меморіальних дощок і пам'ятних медалей.

Василь Олашин-старший відомий скульптурною роботою, окрасою Мукачівського замку. З подільським князем Федором Корятовичем, який збудував у Мукачевому на Черничій горі православний Мукачівський монастир, що до середини XVII ст. був одним із центрів боротьби проти уніатства і католицизму в Закарпатті, залюбки вітаються туристи-відвідувачі замку, торкаючись до князівського добряче відполірованого пальця.

Василь Олашин-молодший відомий ужгородця́м пам'ятником жертвам Чорнобиля, а кия́нам — фонтаном в одному з двориків на вулиці Великій Житомирській. Богдана Коржа зображено на тлі Невського замку та жіночого торса, виконаного скульптором з чорного каменю.

У "Портретному літописі" представлено і працівників культури краю, з якими художник підтримує тісні зв'язки. Це директор Закарпатського музею народної архітектури та побуту Габрієла Андял (саме тут експонували цикли картин С. Глушука "Карпатські пейзажі", "Пісня про рідкий край", "Міфологія України", тому не дивно, що так поетично поєднався образ вродливої жінки зі старовинною гуцульською церквою); заступник директора Закарпатського обласного краєзнавчого музею, просвітянин Павло Федака зображений на тлі величного споруди, пам'ятки історії — Народного дому в

сі. Першого з класиків зображено на тлі гірської річки (пейзаж був яскравим виявом щирої любові художника до рідної землі), а його колега, чий образ ніби повертається з небуття, постає разом з карпатськими трембітарями.

Портрет корифея закарпатського живопису Гаврила Глюка перебуває у своєрідному діалозі майстра з героями його знаменитого твору «Лісоруби» (1954), що увійшов до золотого фонду національного мистецтва.

“Троянди. Музейний працівник Мар’яна”

Він — свідчення таланту художника, який на Всесвітній виставці у Брюсселі 1958 року отримав велику срібну медаль.

Федір Манайло — істинно народний митець, який черпав теми для своїх робіт з народного джерела, із краси карпатської природи. Знавець життя трударів, ще в 1930-ті роки створив колоритні образи “Діда-бідняка” та “Хлопчика з ягням”. Знакова постать його “Скотаря” (1969), який постає як справжній володар Карпат. Тому й портрет художника в “літописі” органічно поєднується з образом вівчаря.

Андрій Коща відомий своєю “Верховиною” (1956) — символом Закарпаття, Антон Кашшай — епініками краєвидами, виконавці у 1950—60-ті роки. Портрет Кашшай на тлі гірського пейзажу прикрашає обкладинку буклета, виданого до відкриття виставки.

Чимало сучасників, відомих митців Закарпатського краю, також представлені у “Портретному літописі”. Це архітектори Володимир Павлій, Петро Гайович та Степан Шолтес. Першого з них, автора багатьох будинкових комплексів на території Закарпаття, зокрема туристично-готельного комплексу в м. Сваляві, зображено на тлі будівлі Ужгородського обласного драматичного

Сергій Глушук — художник, реставратор, педагог. Викладав у Київському державному художньому інституті (1985—1991), завідував відділом реставрації й живопису реставраційного кооперативу “Відродження-2” в Києві (1989—2001). Член Міжнародної спілки незалежних художників ім. А. Кашшая, з 2004 року — директор Закарпатського обласного реставраційного центру.

Значне місце у творчості ужгородського художника, відомого лірико-поетичним і водночас реалістичним поглядом на життя, займає портрет. Важлива вимога до нього — передавання індивідуальної схожості. Вона не обмежується зовнішніми ознаками, вкрай потрібно розкрити внутрішній світ портретованого, сутність його характеру засобами психологічного аналізу зображуваного обличчя.

Художник створив портрети учасників війни в Афганістані та співвітчизників (співаків, артистів), які присвятили творчість афганській тематиці. Праця над ними спонукала Сергія Глущука до виконання серії графічних образів 60 земляків і визначних діячів України “Портретний літопис”, яку експонували у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту.

Зазвичай тематику портретиста визначає коло його інтересів, виховання, соціальний стан. Це й зрозуміло: художник намагається говорити про те, що йому близьке, в даному випадку про людей, з якими пов'язане життя. Герої Сергія Глушчука постають у національних строях чи у сучасному вбранні переважно на тлі архітектурних споруд Ужгорода або мальовничих краєвидів рідного краю. Образи художника сповнені ніжністю та неодмінною авторською симпатією. У його композиціях побачене опоестетизовано.

Закарпатська художня школа — цікаве, своєрідне і неповторне явище в контексті української образотворчої культури. Її було засновано на початку ХХ ст. мистецтвими зусиллями та творчим досвідом художників, різних за темпераментом, однак об'єднаних у прагненні служити духовному розвою свого краю. Тому провідні місця в "Портретному літописі" Сергія Глушка займають образи корифеїв мистецтва, освітувачів Закарпатського краю: Й. Бокшая, А. Ерделі, Г. Глюка, Ф. Манайла, А. Коцки, А. Кашшя та інших.

Глибокі за вираженням індивідуальної неповторності моделі й розкриття у портретному образі рис характеру портрети Йосипа Бокшая та Адальберта Ерделі. Під їхнім наставництвом формувалися у 1920-ті роки молоді творчі сили Підкарпатської Рв-

A black and white photograph of a line of young women in traditional Mexican folk costumes. They are wearing headbands with small lights and beaded necklaces, looking towards the camera. The image is part of a magazine spread, with the left page showing the continuation of the line of women.

колах “Кітка” набула слави головного інтерпретатора балканського та слов’янського хорового репертуару в США.

2002 року "Кітка" почала роботу над ам-

біційним проектом “Русальний цикл: переспіві між світами” із новою режисеркою Себастьян Еллен Чанг за оригінального музику української композиторки і виконавиці Мар’яни Садовської. Переплітаючи слов’янську міфологію із сучасними темами, колектив презентував “Русальний цикл” у листопаді 2005 року. Європейський тур “Кітки” з цією програмою проходить містами Німеччини, Польщі, України.

Магічні заспіви, супроводжувані джазовою імпровізацією, речитативом та сценічним дійством, у камерній обстановці Театрального центру НАУКМА справляли надзвичайно приємня. Двадцятилітній досвід хоро-мблю не минув марно — на слугував вишуканий вокал і високий професіоналізм.

Музика “Русального циклу”, окрім “живого” виконання, увійшла до фільму українсько-американської режисерки Ірини Забитко “Життя у мертвій зоні”. Документальна стрічка розповідає про кількох жінок із села Опачичі, що вирішили повернутися до своїх дімовок, попри заборони.

Серед нових проєктів ансамблю — виконання ораторії Річарда Айнгорна “Походження”, обробленої спеціально для виступу “Кітки” із симфонічним оркестром. Ораторію присвячено 200-річчю Чарльза Дарвіна та 150-літтю публікації його праці “Походження видів”.

До того ж, члени ансамблю постійно подорожують, збираючи пісні в Туреччині, Болгарії, Македонії, Грузії, Угорщині та в інших країнах. Гурт прагне активно співпрацювати з художниками, композиторами, музикантами у дослідженні культури минулого та поєднанні досвіду з теперішнім.

Завдання, яке поставили перед собою учасники "Кіткі", — це перевідкриття світом цілісної вокальної карти Східної Європи.

Леся ГОНЧАР

“...Все вже існує в душі людській... спробуй пригадати те, що ти не знаєш, чи, радше — не пам'ятаєш”.

Платон, “Мено”

Сам художник прорвався в мистецтво, як і його герої, стверджуючи своє місце. Наперекір пріоритетам батьків і рідних. З 1988 до 1993-го вивчав скульптуру в Київській академії мистецтв. І коли про ліплення йтиметься окремо, цей альбом — данина тим кільком рокам, присвяченим чорно-білій графіці. Рокам перелому і становлення — країни і людини — нового ладу і художника.

Міфологічні фігури напружено вдвляються в простір, вгрознувши в твердь міцними ногами. Вся їхня постава говорить про те, що вони зайняті єдиним вічним і безперервним подвигом буття. Архетипи чоловіків і жінок у своїй самотності й відкритості. Ніби безборонні душі, оголені нерви. І все це у живій лінії, що сама вибирає, коли завмерти, коли ожити.

Графіка — тонка, мов лезо, чорно-біла, втиснута у простір світлою площиною паперу. Здається на перший погляд — песимістична. Насправді ж у ній є вертикаль, графіка розкриває щось дуже оптимістичне про людську душу. Може, це битва проти порожнечі, заявка права на життя — незаперечно-го, чутливого і тонкого? І недаремно Платонові слова винесено в епіграф — все в душі людській.

Іноді питаю в Руслана: чому ти ніколи не повертався до графіки, адже ця техніка співзвучна твоєму характеру? Він відповідає: я торкнув ноту — вона прозвучала, знайшов свою золоту жилу — вона себе вичерпала, включився у певний графічний стиль і зробив у ньому те, що міг і що хотів.

— Які основні принципи ваших графічних робіт?

— Моя графіка — розуміння Всесвіту, його основи, фундаменту, точки опори. Наприклад, весь рисунок складається всього з трьох елементів — крапки, лінії й плями. Найголовніше, що ти можеш зробити з цими елементами — та гармонія, на яку ти здатен від природи.

Як у житті найдавніших людей, мисливців і хліборобів, так і в мистецтві — для мене в ті студентські роки важливо було знайти лад, порядок, організацію. Це була перемога над хаосом. Таким було і моє ставлення до твору — як до перемоги над хаосом. Я свідомо організовував площину чи об'єм, осмислював їх. Величний Вчитель — Предок — давав мені точку опори.

Весь світ в мистецтвах давніх народів (які є захопленням мого життя тоді й те-

пер) складався з осмислення найдавнішої трійці: верх — середина — низ. Із трьох світів складався Всесвіт, три боги символізували його у світовій міфології. Це моя первинна вертикальна площина. Горизонтальне осмислення площини відповідає розі вітрів: північ—південь—схід—захід. Така організація площини в моїх рисунках. Кожен символ чи характер лінії чітко займають своє місце. Коли вони починають змішуватися, з'являється відчуття хаосу.

— Які основні теми графіки?

— Вибір теми ключовий у творі. Мої теми символічні, вічні, епічні: герої з давніх українських легенд, боги й богині, вирішальні події становлення народу — битви, ради чи походи. Це загальнолюдське: найголовнішими для існування Нації й Держави завжди були такі образи, як Воїн, Маг, Вождь, Співець, Мати, Сім'я. Часто вводжу зображен-

РУСЛАН НАЙДА: СПАЛАХ ДВОХ РОКІВ

1990 і 1991 роки — переломні для України. Це та коротка часова рамка, в якій були створені й викладені на папір всі близько семи десятків робіт Руслана Найди. Хоч наступних дванадцять років вони подорожували світами, вис-тавками, осідали в приватних колекціях і з'являлися в каталогах — вперше гра-фіка Руслана Найди зібрана в один повний альбом.

ня тотемів народу — сокіл, кінь, віл, птахамати...

— Як можна охарактеризувати Вашу техніку?

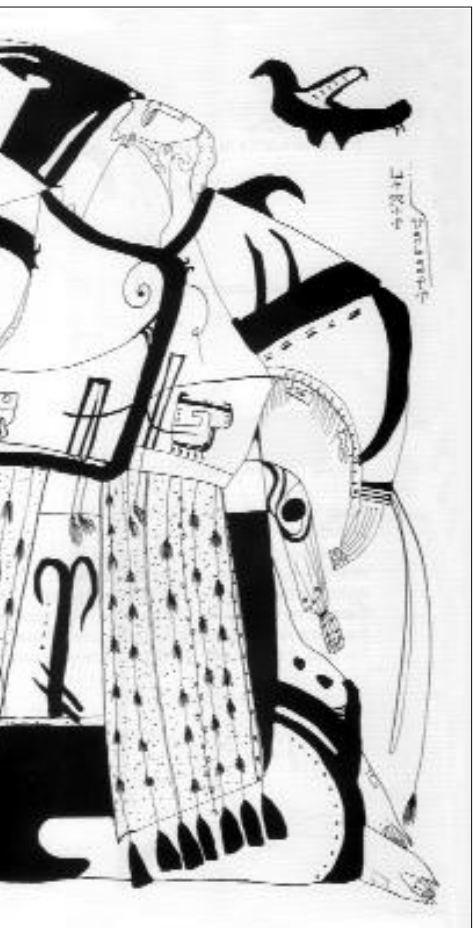
— У моїй графіці є скульптурність (мислення ж маю скульптурне, це моя основна форма), монументальність, непохитність образів. Фігура, як гора — завжди сакральний символ. Вага, важкість, наповненість образу загалом і його окремих деталей, маса, її розподіл у композиції, потреба підкреслити вагу — ті скульптурні принципи, які я використав і в графіці. Хоч у графіці мене вразив парадокс, що брили і масу можна зобразити лише однією лінією...

Намагаюся, щоб лінія ніколи не була од-номанітною, монотонною. Завжди є сильні-

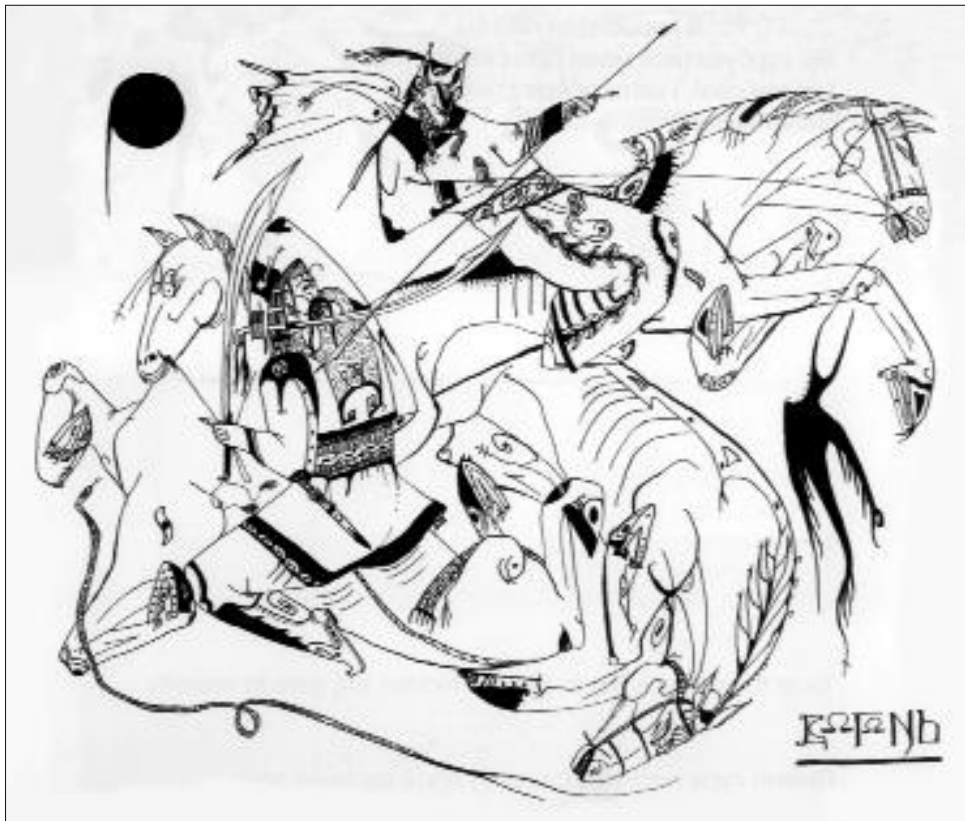
ша, чіткіша, чорніша — з переходом у легку, чутливу і ледь помітну. Цього мене навчила природа — вона вічно мінлива, як, приміром, океан. Його графіка завжди різна, неповторна, структура хвиль ніколи не набридає.

Для виокремлення образу з білої площини паперу часто використовую пляму. Пляма — це продовження лінії, її перевтілення. На відстані рисунок читається тільки завдяки плямам, а ще далі й вони перетворюються на крапки та лінії... Все відносно. Пляма в графіці ніколи не буває німою. Чи то деталь одягу, чи обличчя, чи частина орнаменту — ми завжди бачимо чорний елемент — серце рисунка.

— Символи яких археологічних культур використовуєте у графічних роботах?

“Жіноча магія”

“Вогонь”

— Використовую орнаменти давніх індоарійських культур — трипільців, скіфів, русів, етрусків, шумерів. Орнамент складається з повторів, а це завжди підсилений символ. Від простих і універсальних до найскладніших мандал. Я обрав символіку предків, якій багато тисяч років, мене вона вабила, і довелося вивчати той період. Завжди приголомшувало: те, що ми знаємо, — мізерна частинка дивовижних скарбів, прихованих за товщею часу в стародавніх рисунках і орнаментах. Наче скарби і знання Атлантиди й Лемурії, що досі існують десь у глибинах Світового океану. Для мене — це Дух Історії.

— Що називаєте Духом Історії?

— Мене завжди захоплював і притягував у мистецтві Дух, те, що торкає серце, змушує його частіше битися. Чому одні твори промовляють до нас, а інші залишають байдужими? Для мене це Дух і його якість в творах. Для кожного він власний, мабуть...

Своїм вважаю Дух героїв, першопрохідців, воїнів, магів, вождів. Колись на розкопках мене обійняв дивний холод. Для себе я його матеріалізував у словах — “холод історії”. То було відчуття сухого, п'яного, пронизливого холоду, що передувало моменту якогось відкриття... Його завжди намагався вкласти у графіку.

Висловити у творі Дух, його якість, інформативність — тоді він торкне чиясь душу і через десять років, і через десять століть: як дух Слова, Велескиги, Кобзаря...

— Які шрифти використовуєте для написів?

— Написи й числа в моїй графіці мають особливе значення. Разом з археологією й історією мистецтв світу вивчав стародавній писмен і зауважив, що вони несуть особливу енергію. У кожній літері старовинних шрифтів — втілення довгого шляху спрощення дуже широких понять; ідея замкнена в рамки символу — свого роду досконала форма. Саме тому глаголиця, Черти й Ризи, кирилиця, які використовую, несуть відтінки Духу Історії. Абетка — закон для народу. І мистецтво повинно бути законом — точною відліку краси...

Наступних десять років Руслан Найда працював у скульптурі й живописі. Скульптура, особливо монументальна, залишилася його головною пристрастю. Але найцікавіше, що в студентській графіці художника уже був закладений той словник, та система образів, яка сформувала стиль його пізніших робіт. Він сам вважає, що графіка була переломною в його творчості — минуле тісно переплетене з майбутнім і висловлене в сьогоденні.

А до Платонового епіграфа можна ще додати слова індійського поета-суфіста Румі: “шукайте все в собі”. Графіка, представлена в альбомі митця, показує багатющу галерею образів, що існують в одній душі людській. Ці образи прориваються на поверхню з темряви віків, трансформовані душею художника, і набувають власного повноцінного життя.

“Співець епосу”

Президентів України
ЮЩЕНКУ В. А.
Голові Верховної Ради України
ЛИТВИНУ В. М.
Прем'єр-міністрів України
ТИМОШЕНКО Ю. В.

Шановні керівники Української Держави!

Вдев'яте фінішує Міжнародний конкурс з української мови, що носить ім'я його ініціатора — мецената Петра Яценка. Щороку в цьому інтелектуально-патріотичному змаганні беруть участь понад 5 мільйонів школярів і студентів в Україні та більш як у 20-ти країнах світу воно охоплює освітан, батьків, громадські організації, засоби масової інформації, наукову та творчу інтелігенцію. Конкурс, що ним опікуються Ліга українських меценатів, міністерства освіти і науки, культури і туризму, закордонних справ і Національна спілка письменників України, здобув справді міжнародний авторитет. Він покликаний привернути увагу до неналежного становища державної мови, загрозливого звуження ареалу її функціонування в усіх сферах суспільного життя. Українська мова опинилася в ще більшій небезпеці, ніж за часів компартійного тоталітаризму.

Особлива наша стурбованість — про юних громадян незалежної держави. Саме на них звернена головна ідея Міжнародного конкурсу ім. П. Яценка: знати рідну мову, плекати і пропагувати її, усвідомити її ключову роль у справі побудови сильної, духовно багатой, національно згуртованої України. Мова — то не тільки душа народу, а й могутній державотворчий інструмент.

Сьогодні в Україні немає жодної інституції, яка так послідовно й цілеспрямовано переймалася би проблемами утвердження державної мови, як це робить Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яценка. Ось чому назріла потреба надати йому статус національного, взяти його проведення під гарантовану опіку та фінансове забезпечення держави.

Сподіваємося на повне ваше розуміння.

З повагою

Роман Іваничук,

Герой України,

лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Анатолій Дімаров,

лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Володимир Загорій,

генеральний директор АТ “Фармацевтична

фірма “Дарниця”,

президент Ліги українських меценатів;

Михайло Слабошпицький,

виконавчий директор Ліги українських меценатів,

лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Віктор Баранов,

голова наглядової ради конкурсу,

секретар ради Національної спілки

письменників України

ЯК ПОРЯТУВАТИ КОНКУРС?

В агенції “Укрінформ” відбулася прес-конференція, присвячена конкурсів з української мови імені Петра Яценка “Як порятувати конкурс?” Формальним приводом стало закриття Дев'ятого міжнародного конкурсу, однак розмова ви-йшла гострою, злободенною. Із журналістами спілкувалися співголова координаційної ради конкурсу Михайло Слабошпицький, заступник міністра освіти і науки України Павло Полянський, віце-президент Ліги українських меценатів Михайло Ватуляк, голова наглядової ради конкурсу, секретар ради Національної спілки письменників України Віктор Баранов, завідувач сектору суспільно-гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Неоніла Шинкарук, головний спеціаліст сектору мовної політики Міністерства культури і туризму України Тетяна Гайдар.

П. Полянський, М. Слабошпицький, В. Баранов, М. Ватуляк, Н. Шинкарук

Олена ШУЛЬГА

Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка започатковано дев'ять років тому з ініціативи Освітньої фундації імені Петра Яценка. Організатори IX Міжнародного конкурсу — Міністерство освіти і науки України, Міністерство оборони України, Міністерство культури і туризму України, Міністерство закордонних справ України і Ліга українських меценатів. В Україні цей конкурс перетворився на одне із наймасовіших інтелектуальних змагань. Мета його — сприяння утвердженню державного статусу української мови, піднесення її соціального

престижу й авторитету серед учнівської та студентської молоді, виховання шанобливого ставлення до культури і традицій свого народу. Це мовознавче змагання учнів і студентів, які люблять і шанують рідне слово, виявляють знання мовних тонкощів, мають схильність до творчості. Конкурс дає змогу кожному учасникові заявити про себе як знавцю рідної мови, людину, про культуру якої свідчить передовсім рівень володіння державною мовою.

Ініціював конкурс меценат Петро Яценко, канадський підприємець українського походження, відомий вагомим внеском у фінансування українознавства на Заході. Змагання знавців української мови він вирішив комерціалізувати, і цим викликав спротив деяких українських можновладців. Петро Яценко пропонував переможцям не тільки вручати дипломи й подарунки, а й платити чималі гроші за досконале знання української. Тепер конкурс охоплює мільйони дітей і юнацтва в Україні та у 23 країнах світу.

Цьогорічний IX Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка стартував 9 листопада 2008-го в День української писемності та мови майже в усіх загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України. Урочисте його відкриття відбулося у Чернівцях.

На прес-конференції йшлося про те, що Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка — змагання, яке привертає увагу суспільства до становища української мови. Віктор Баранов зауважив, що в наших засобах масової інформації, особливо в рекламі, трапляється безліч помилок через недостатнє знання мови. Іноді вони комічні, але назагал усе дуже сумно. Ідею Петра Яценка було нагороджувати переможців грошима, щоб дитина розуміла, що власним розумом можна заробляти. Тож організатори прагнуть залучати до змагання якомога більше учнів та студентів. Вони наголошують, що це не учнівська олімпіада, і тому важливий саме дух, який панує серед конкурсантів.

9 листопада 2007 року Президент України Віктор Ющенко видав Указ “Про Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка” № 1078/2007. Однак віднедавна ідея проведення конкурсу викликає опір чиновництва, попри те, що він став складовою культурного життя країни і був детонатором справи привернення уваги до української мови в суспільстві. Прикро, але іноді здається, що конкурс потрібен лише самим організаторам. Проте він уже став національним, і цей статус потрібно узаконити.

Детальніше про прес-конференцію, а також про IX Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка читайте в наступному числі “Слова Просвіти”.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Переможців загальнонаціонального етапу IX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яценка — 27 школярів, п'ятеро студентів, троє учнів профтехосвіти, вісім ліцеїстів і курсантів військових навчальних закладів — буде нагороджено 14 травня о 12 годині на сцені Націо-

нального академічного драматичного театру ім. Івана Франка. Володарів першої премії серед школярів і студентів, а також дев'яток учителів, учні яких вибороли перші місця у загальнонаціональному етапі конкурсу, нагородить Президент України Віктор Ющенко.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у селу.
Зам. № 3301218
Наклад у травні — 36 700

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

